

RETEAUA INSTITUTELOR CULTURALE ROMÂNEȘTI

'09

Vă invităm să descoperiți în paginile care urmează câteva stop-cadre din cele peste 800 de evenimente organizate anul acesta de rețeaua institutelor culturale românești în Europa, Statele Unite ale Americii și Orientul Apropiat. Cu sediul central la București, Institutul Cultural Român s-a dezvoltat continuu în ultimii cinci ani, fiind reprezentat astăzi în 17 importante orașe din străinătate: Berlin, Bruxelles, Budapesta, Seghedin, Istanbul, Lisabona, Londra, Madrid, New York, Paris, Praga, Roma, Stockholm, Tel Aviv, Varșovia, Veneția și Viena.

Credem că selecția evenimentelor reprezintă deopotrivă o cronică a artelor românești în 2009 – eseurile unor specialiști în arte scenice, literatură, arte vizuale, film și muzică putând fi lecturate în deschiderea fiecărui capitol tematic, dar și o imagine a multiplelor conexiuni dintre creația românească și dinamica culturală europeană sau internațională. Veți întâlni, de asemenea, informații despre programele organizate pentru aniversarea a 20 de ani de la căderea Cortinei de Fier și despre EUNIC – rețeaua institutelor culturale naționale europene, dat fiind că Institutul Cultural Român va deține în 2010 președinția rețelei.

Le mulțumim tuturor colegilor, colaboratorilor și partenerilor noștri pentru talentul, inteligența și profesionalismul lor. Fără un efort susținut de echipă nu am fi putut celebra succesele de până acum, iar acestea nu ne-ar fi inspirat pentru proiecte comune viitoare pe care site-ul www.icr.ro ne va ajuta să vi le facem cunoscute în timp real.

Irina Ionescu
Director General
Direcția Generală Institute Culturale Românești din
Străinătate

Ovidiu Dajbog-Miron
Director
Direcția Monitorizarea Programelor Institutelor Culturale
Românești din Străinătate

Pentru Institutul Cultural Român, intervalul 2009-2012 reprezintă o perioadă de consolidare instituțională și de extindere a rețelei sale internaționale, prin deschiderea unor noi institute la Moscova, Beijing, precum și în Coreea de Sud și în lumea arabă.

Strategia elaborată și aplicată în anii precedenți va continua să fie implementată pe piețele culturale deschise deja Institutului, astfel încât acesta să își mențină statutul de partener pregătit tactic și strategic să evolueze pe o scenă mondială din ce în ce mai confrunțată ideologic și mai competițională profesional.

ICR și rețeaua institutelor sale prezintă în străinătate o imagine vie și contemporană a culturii, prin dialogul permanent angajat de artiștii și intelectualii români activi în spațiul global.

H.-R. Patapievici
Președinte

Partidul Cinematografic Român

După un exuberant 2007 – anul în care cinematograful românesc a obținut două premii importante la Festivalul de la Cannes: Palme d'Or pentru *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile* și premiul Un certain regard pentru *California Dreamin' (nesfârșit)* –, 2008 a fost un an liniștit. „The calm after the Palm”, i-am zis într-un articol-bilanț pentru lunarul francez *Cahiers du Cinéma*... Părea că, încă năuciiți de dublul succes fără precedent pentru cinema-ul nostru, cineștii români conștientizează, încet-încet, miza. Tinerii regizori, mai ales cei doi care sunt nucleul dur a ceea ce s-a numit „noul val românesc” (și care nu mai sunt chiar atât de tineri: Cristi Puiu are 42 de ani, Cristian Mungiu – 41), și-au pregătit următoarele ieșiri cu multă prudență. Excepția de la regulă o constituie cel mai tânăr dintre aceștia, dar și cel mai harnic (Radu Muntean, 38 de ani), care a lansat la Cannes 2008 – în cadrul secțiunii Quinzaine des réalisateurs – al treilea său lungmetraj, *Boogie*, iar de atunci lucrează la următorul (intitulat, deocamdată, *Marți după Crăciun*). 2008 s-a încheiat cu două succese notabile: Palme d'Or-ul pentru scurtmetraj – acordat filmului *Megatron* al lui Marian Crișan – și premiera lungmetrajului *Pescuit sportiv* al lui Adrian Sitaru (coleg de generație cu Radu Muntean) la Festivalul de la Veneția (secțiunea Giornate degli autori). Cristi Puiu, pe de altă parte – care este principalul „vinovat” pentru acest val devenit tsunami –, încă lucrează la al treilea său lungmetraj, *Aurora* (unde joacă și rolul principal), care probabil că va ieși în 2010 și despre care circulă tot felul de păreri. Cristian Mungiu a preferat să iasă pe marile ecrane cu un efort colectiv, *Amintiri din Epoca de Aur*, film în scheciuri la care a fost scenarist, coproducător și unul dintre cei cinci regizori (cei alții fiind Ioana Uricaru, Hanno Höfer, Răzvan Mărculescu și Constantin Popescu).

Filmul a avut premiera mondială tot la Festivalul de la Cannes 2009, în secțiunea unde triumfaseră anterior Puiu (cu *Moartea domnului Lăzărescu* în 2005) și prematur-dispărutul Cristian Nemescu (cu *California Dreamin'* în 2007); el a deschis, totodată, a opta ediție a Festivalului Transilvania de la Cluj (TIFF) – cel mai important festival de film din România –, unde fuseseră prezentate și celelalte două lungmetraje ale lui Mungiu (dintre care cel de debut, *Occident*, deschisese – de asemenea – prima ediție a TIFF-ului în 2002). *Amintiri din Epoca de Aur* este (și se vrea) un „film popular”, care poate funcționa foarte bine și ca o terapie colectivă prin râs: cele șase legende urbane din epoca Ceaușescu demonstrează că, așa cum umorul a fost supapa de rezistență în cea mai neagră perioadă din istoria României, tot el ne poate ajuta să ne despărțim de trecut cu zâmbetul pe buze. Un fel de *Good-bye, Ceaușescu*...

Amintiri din Epoca de Aur – Legenda activistului în inspecție
© Mobra Films

Cea mai fericită față din lume © Cornel Lazia

Cu acest titlu senin împărțind anul fix la jumătate, 2009 a început bine: la Festivalul de la Berlin, lungmetrajul de debut al lui Radu Jude, *Cea mai fericită față din lume*, a fost prezentat în cadrul secțiunii Forum, primind premiul C.I.C.A.E., în timp ce scurtmetrajul lui Paul Negoescu, *Renovare*, a fost programat în afara competiției. Tot la Berlin a fost arătat – și recompensat cu un premiu pentru Cea mai bună contribuție artistică – lungmetrajul *Katalin Varga*, regizat de britanicul Peter Strickland, dar coprodus de LibraFilm (firma de producție a regizorului Tudor Giurgiu) și filmat în România, cu actori de la Teatrul din Sfântu Gheorghe. *Cea mai fericită față din lume* a avut premiera națională în cadrul Festivalului Filmului European (organizat de Institutul Cultural Român cu sprijinul ambasadelor, institutelor și centrelor culturale din țările europene), ieșind apoi pe marile ecrane din toată țara. Premiera coproducției *Katalin Varga* a avut loc în România spre finele anului 2009.

Un eveniment semnificativ, deși cumva trecut cu vederea, a avut loc la sfârșitul lunii martie: a doua

întâlnire-dezbateri a unor critici români și străini interesați de soarta cinematografului românesc. Nume de mare autoritate de la publicații importante precum *The Guardian*, *L.A. Weekly*, *Positif* sau *Variety* au discutat – alături de colegii români – despre cariera spectaculoasă a „noului val”, încercând să-l definească cât mai bine și să-i anticipeze evoluția. Discuțiile au fost pasionate și uneori aprinse, întrucât – în ciuda succeselor repurtate afară – noul cinema românesc este departe de a face unanimitatea (mai ales în țară). În cadrul colocviului au putut fi vizionate – în avanpremieră – câteva dintre titlurile care aveau să se lanseze în cursul lui 2009; printre acestea, *Polițist, adjectiv* al lui Corneliu Porumboiu și *Francesca* al lui Bobby Păunescu.

Al doilea lungmetraj al lui Porumboiu a fost ulterior selecționat atât la Festivalul de la Cannes (unde a primit un premiu al secțiunii Un certain regard), cât și la Festivalul Transilvania (unde a împărțit marele trofeu cu un film norvegian). Cariera lui nu s-a oprit aici: în septembrie, *Polițist, adjectiv* a fost arătat și la prestigiosul festival de la New York, fiind cotelat (de publicații importante precum *The New York Times*) drept „unul din cele patru filme de văzut neapărat!”. (Și mai trebuie spus că, așa cum o făcuse și în trecut, ICR New York s-a implicat substanțial și benefic în PR-ul

Polițist, adjectiv © Periscop Pictures

acestei pelicule.) *Polițist*, *adjectiv* este cel mai radical film românesc de la *Marfa și banii* al lui Cristi Puiu (2001) – o propunere profund inovatoare în planul expresiei și salutar-curajoasă în plan tematic, căci pune în centrul dezbaterii relația unui individ (în cazul de față, un tânăr polițist) cu Statul (reprezentat de o lege inflexibilă, iar aceasta de un... dicționar!). După succesul (de critică și de public) al primului său film, *A fost sau n-a fost?* (Camera d'Or la Cannes 2006), Porumboiu (33 de ani) demonstrează cu acest film că este un autor care se reinventează, capabil de surprize substanțiale.

Felicia înainte de toate – debutul ca regizor de film al scenaristului și scriitorului Răzvan Rădulescu – a fost prezentat, și el, în avanpremieră în cadrul colocviului criticilor de la București, fiind apoi selecționat în competiție de Festivalul de la Sarajevo (cel mai dinamic festival de film din Balcani). Rădulescu – care a pus, practic, bazele „neorealismului” românesc împreună cu Cristi Puiu odată cu debutul lor, *Marfa*

și banii – este poate personalitatea cea mai discret-activă din cinema-ul „made in Romania”; după scenariul la *Moartea domnului Lăzărescu*, a colaborat în aceeași calitate cu regizorul Radu Muntean (și cu alt scenarist, Alexandru Baciu) la două dintre filmele sale: *Hârtia va fi albastră* (2006) și *Boogie*. A fost, totodată, consultant al filmului *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*, fiind – se pare – „autorul” deja-celebrei scene a mesei din acest film. Nu în ultimul timp, alături de același Alexandru Baciu, a scris scenariul lungmetrajului *Călătoria lui Gruber* – o revenire spectaculoasă a unui regizor din altă generație, Radu Gabrea (73 de ani); filmul a fost arătat și la Festivalul Filmului European (unde a reprezentat România alături de filmul de debut al tânărului Radu Jude), cât și la multe alte festivaluri internaționale – din S.U.A. în Australia, trecând prin Israel. *Călătoria lui Gruber* este singurul film românesc care se întoarce, cu sobrietate dar și cu un sentiment al urgenței, asupra uneia dintre perioadele cele mai sumbre (și mai puțin cunoscute) din istoria României: pogromul de la Iași din iunie 1941. Avându-l drept personaj principal pe un străin, scriitorul italian Curzio Malaparte – care a fost martor al pogromului, în scurta lui călătorie prin România –, filmul lui Radu Gabrea este un exemplu de implicare artistică și intelectuală într-o zonă a istoriei lăsată, îndeobște, la cheremul mistificărilor naționaliste. Sau, pur și simplu, de izbeliște.

Unul din cele mai surprinzătoare debuturi în filmul de lungmetraj îl are drept protagonist pe Bobby Păunescu. Este vorba despre *Francesca*, filmul scris și regizat de el, având-o în rolul titular pe frumoasa Monica Bărlădeanu (care avusese deja un scurt rol, foarte remarcat, în *Moartea domnului Lăzărescu*). Este un debut surprinzător deoarece Păunescu – fiul unui foarte controversat om de afaceri, legat prin fire oculte de fosta nomenclatură comunistă – era cunoscut, până la acest debut, doar ca producător al filmului lui Cristi Puiu (cu care pusese bazele firmei de producție Mandragora). Dar povestea Francescăi

Călătoria lui Gruber © Orion Film

Constantin și Elena © Filmlab

e o poveste oarecum personală – Păunescu a trăit un număr de ani în Italia, țara unde vrea să ajungă tânăra educatoare –, așa încât decizia de a regiza el însuși scenariul s-a impus de la sine (și în urma sfaturilor primite de la Puiu). *Francesca* are de ce să surprindă: este un debut matur, fără greșeli majore, dialogurile sunt foarte autentice, iar direcția actorilor este perfectă. Filmul a fost invitat să deschidă secțiunea Orizzonti a Festivalului de la Veneția, unde o replică rostită de tatăl Francescăi – referitoare la Alessandra Mussolini – a determinat-o pe politiciană italiană să ceară retragerea lui de pe ecrane (provocând, astfel, scandalul nr. 1 al Mostrei venețiene).

Unul dintre evenimentele devenite, deja, o tradiție – și în care, de asemenea, ICR New York este implicat – este Festivalul de film românesc Tribeca TIFF, ajuns la a patra ediție și care se desfășoară la începutul lunii decembrie. Este un parteneriat între prestigiosul Festival Tribeca, Festivalul Transilvania și ICRNY. Aici se văd – într-o selecție datorată directorului artistic al

TIFF-ului, Mihai Chirilov – cele mai interesante producții românești din anul care s-a scurs, în proiecția la care participă regizori, scenariști și actori invitați. Pentru ediția din 2009, Chirilov a decis să focalizeze pe filmele documentare, dintre care câteva au fost văzute chiar la TIFF – *Constantin și Elena* al lui Andrei Dăscălescu și *Australia* al lui Claudiu Mitcu. (Anul trecut, la New York fusese arătat *Podul de flori* al lui Thomas Ciulei – unul din cele mai frumoase documentare recente.) Este o ocazie binevenită ca lumea să se convingă că filmul românesc este mult mai variat decât se crede și că, de la lungmetraje de ficțiune la documentare, trecând prin scurtmetraje, există o energie creativă fără precedent și fără frontiere de gen. Filmul românesc – produsul cel mai bine vândut la export dintre toate artele – este totodată și „politicianul” (fără partid politic!) care ne reprezintă cel mai bine. În orice caz, cinefilii votează cu el.

Evenimente în rețeaua ICR

Succesul înregistrat de producțiile cinematografice românești, premiate în ultimii ani în cadrul principalelor festivaluri internaționale de film, a influențat semnificativ și în acest an strategia Institutului Cultural Român de promovare a filmului românesc în străinătate. Astfel, pe lângă susținerea participării filmului românesc la cele mai importante manifestări de gen internaționale, institutele culturale românești din străinătate au gândit și implementat programe-cadru de susținere a celor mai recente producții cinematografice autohtone, reprezentative pentru ceea ce critica de specialitate numește „noul val din cinematografia românească”.

Filmul românesc la marile festivaluri

La începutul acestui an, Institutul Cultural Român „Titu Maiorescu” de la Berlin s-a implicat în susținerea prezenței românești la **Festivalul Internațional de Film de la Berlin (Berlinala)**, al doilea ca importanță și mărime în Europa, după Festivalul de Film de la Cannes. Sprijinul acordat de echipa ICR Berlin a constat în organizarea standului românesc din cadrul Berlinale European Film Market și în susținerea prezențelor românești în diversele secțiuni ale festivalului. Filmul *Katalin Varga*, în regia lui Peter Strickland, a obținut anul acesta Ursul de Argint, fiind prezentat în secțiunea Berlinale-Wettbewerb. *Katalin Varga* este o coproducție România-Marea Britanie-Ungaria, cu Hilda Peter (Teatrul Maghiar de Stat din Cluj) și Tibor Palfy (Teatrul din Sfântu Gheorghe) în rolurile principale. În cadrul secțiunii Berlinale Forum a fost selectat filmul *Cea mai fericită fată din lume*, în regia lui Radu Jude, care și-a făcut astfel debutul cu primul lungmetraj, fiind distins cu premiul C.I.C.A.E. (Confédération Internationale des Cinémas d'Art et d'Essai Européens). Alături de Competiție și Panorama, Forum-ul reprezintă una dintre cele

mai importante secțiuni ale festivalului, menită să descopere voci noi ale cinema-ului mondial. În secțiunea Berlinale Shorts au fost invitate producțiile *Renovare*, regia: Paul Negoescu și *Bric-Brac*, regia: Gabriel Achim. Pe parcursul festivalului, în perioada 5-15 februarie, ICR Berlin a susținut participarea la Berlinala a regizorilor Gabriel Achim, Radu Jude și Paul Negoescu, a scenaristei Simona Ghiță, a actorilor Ioana Blaj, Andreea Boșneag, Paul Ipate și Clara Vodă, a operatorilor de imagine Andrei Butică și Marius Iacob, precum și a editorului Dorin Pene. În aceeași perioadă, *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*, regizat de Cristian Mungiu, a primit **Premiul Goya** acordat de Academia Artelor și Științelor Cinematografice din Spania pentru Cel mai bun film european. În cadrul Galei decernării Premiilor Goya, care a avut loc

Cristian Mungiu – Premiul Goya pentru Cel mai bun film european cu producția *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*

duminică, 1 februarie, la Madrid, regizorul și actorul Fernando Guillén Cuervo i-a înmănat lui Cristian Mungiu, prezent în sală la invitația Institutului Cultural Român de la Madrid, „Oscarul spaniol”. Alături de filmul lui Cristian Mungiu au candidat la categoria Cel mai bun film european *The Edge of Heaven*, regia: Fatih Akin, *The Boy in the Striped Pyjamas*, regia: Mark Herman, și *The Dark Knight*, regia: Christopher Nolan. În cadrul aceleiași ceremonii, a mai fost premiată, la categoria Cel mai bun film documentar, pelicula *Bucarest, la memoria pierdută (București, memoria pierdută)*, în regia lui Albert Solé Bruset, regizor spaniol născut la București. Documentarul are caracter autobiografic și este un omagiu adus exilaților spanioli din timpul dictaturii franchiste. Cu această ocazie, ICR Madrid a organizat, împreună cu Academia Spaniolă de Film, un eveniment dedicat cinematografiei românești actuale. Cristian Mungiu a susținut, pe 2 februarie, un colochiu moderat de Carlos Heredero, critic de film și director al revistei *Cahiers du Cinéma*, Spania. Dialogul cu cinefilii spanioli a fost însoțit de proiecțiile filmelor *Occident, Moartea domnului Lăzărescu, A fost sau n-a fost? și California Dreamin' (nesfârșit)*. *Boogie*, regia: Radu Muntean, inclus la secțiunea Cinema emergent – lungmetraje, *Cea mai fericită fată din lume*, invitat la secțiunea Competiție Internațională – lungmetraje și producția regizată de Constantin Popescu Jr., *Fața galbenă care râde*, selectată pentru secțiunea Cinema emergent – scurtmetraje, au fost filmele românești care au participat la cea de-a șasea ediție a **Festivalului Internațional de Film Independent IndieLisboa**, desfășurat în perioada 23 aprilie – 3 mai. Cu această ocazie, Radu Muntean a acceptat invitația organizatorilor de a face parte din juriul festivalului, alături de Marco Müller, directorul Festivalului de Film de la Veneția, și de Christophe Terhechte, directorul secțiunii Forum a Festivalului de Film de la Berlin.

Tot în Peninsula Iberică, în această toamnă, ICR a sprijinit, prin intermediul echipei sale din Madrid,

participarea românească în cadrul celei de-a XVI-a ediții a **Festivalului de Film Independent L'Alternativa, Barcelona** (13-21 noiembrie). *Polițist, adjectiv*, în regia lui Corneliu Porumboiu, a concurat și a obținut premiul pentru Cel mai bun film la secțiunea Lungmetraj de ficțiune. La secțiunea Scurtmetraj, a concurat *Megatron* al regizorului Marian Crișan. Organizatorii festivalului au ieșit în întâmpinarea succesului noului val din cinematografia românească, organizând o masă rotundă pe tema „Filmul românesc înainte și după 1989”, la discuții fiind invitați regizorul Corneliu Porumboiu, producătoarea Ada Solomon și criticul de film Mihai Chirilov. Întâlnirea a fost însoțită, pe parcursul festivalului, de proiecția filmelor: *California Dreamin' (nesfârșit)*, regia: Cristian Nemesescu, *Cea mai fericită fată din lume, Hârția va fi albastră*, regia: Radu Muntean, *Moartea domnului Lăzărescu*, regia: Cristi Puiu, *Pas în doi*, regia: Dan Pița, *Reconstituirea*, regia: Lucian Pintilie și *Secvențe*, regia: Alexandru Tatos.

Festivalul Internațional de Film de la Haifa are loc în fiecare an, timp de opt zile, pe parcursul sărbătorii iudaice a Sukkot-ului/Sărbătoarea Corturilor. Ajuns la cea de-a XXV-a ediție, festivalul prezintă, în medie, 150 de premiere, cu un total de aproape 250 de proiecții (lungmetraje, documentare, filme de animație, scurtmetraje, retrospective și tributes). Participarea românească a fost sprijinită în 2009 de ICR Tel Aviv, care a avut drept parteneri instituționali Cinemateca din Haifa, Primăria din Haifa, Ministerul Educației, Științei și Sportului și Consiliul Israelian de Film. Filmele *Polițist, adjectiv* și seria *Amintiri din Epoca de Aur* au fost primite cu entuziasm atât de presă, cât și de publicul larg. În luna iulie, filmul românesc a fost prezent și în cadrul **Festivalului Internațional de Film de la Ierusalim**, prin proiecția filmului *Cea mai fericită fată din lume*, ICR colaborând pentru organizarea acestei proiecții cu Cinemateca din Ierusalim și Fundația Van Leer.

Între 11 și 20 septembrie, **Milano Film Festival** (ediția a XIV-a) a găzduit proiecția scurtmetrajelor *Tarantyno*

„*Polițist, adjectiv și Amintiri din Epoca de Aur* – românii au intrat în Festivalul de Film de la Haifa în ultima clipă, crescându-i calitatea cu câteva grade.“ *Ma'ariv*, 30 septembrie 2009

„O poveste care mi-a mers la inimă. În excelențel film al lui Porumboiu, regia evocă cu o artă extraordinară dilema morală și profesională în care se găsește eroul. (...) Este o plăcere să discut cu un regizor atât de tânăr, simt chiar puțină invidie, fiindcă este conștient de ceea ce face, de locul lui în cadrul istoriei cinematografului și de influența acesteia asupra sa. (...) Un tur de forță. Nu am destule cuvinte pentru a recomanda acest film. (...) Cinematografia românească, mai mult decât industria cinematografică a oricărei țări foste comuniste, a produs în ultimii ani câteva filme foarte bune și, printre creatorii de filme, Corneliu Porumboiu se remarcă drept unul dintre cei mai importanți.“ Uri Klein, *Ha'aretz*, 8 octombrie 2009

și *Nunta lui Oli*, ICR sprijinind, prin Accademia di Romania din Roma, participarea semnatarilor celor două producții, tinerii regizori Mircea Nestor și Tudor Jurgiu.

De-a lungul acestui an, Institutul Cultural Român de la Londra s-a implicat activ în susținerea cinematografului, sprijinind participarea românească în cadrul unor importante evenimente dedicate filmului. Astfel, în primăvară, cu sprijinul ICR Londra cinematografia românească a fost prezentă cu cinci scurtmetraje și

un lungmetraj în cadrul festivalului sugestiv intitulat **The New Europe Film Festival**, dedicat producțiilor cinematografice din țările nou-acceptate în Uniunea Europeană. Alături de producții din Bulgaria, Republica Cehă, Slovacia, Lituania, Estonia, Ungaria și Polonia, au fost proiectate la Edinburgh și Londra, lungmetrajul *California Dreamin' (nesfârșit)*, regia: Cristian Nemescu, scurtmetrajele *Lecția de box*, regia: Alexandru Mavrodineanu, *Megatron*, regia: Marian Crișan, *O zi bună de plajă*, regia: Bogdan Mustață, *La drumul mare*, regia: Gabriel Sirbu, *Valuri*, regia: Adrian Sitaru, *Fața galbenă care râde*, regia: Constantin Popescu. Aceleași scurtmetraje au fost oferite publicului britanic de ICR Londra în cadrul altor evenimente precum programul „Renewal“ al Tate Britain, celebra galerie de artă londoneză.

Filmele românești nu au lipsit nici de la ediția de toamnă a unor importante festivaluri britanice: Festivalul Filmului Psihianalitic, prezidat de celebrul regizor Bernardo Bertolucci, Encounters Short Film Festival, Festivalul Filmului Documentar European sau festivalul anual organizat la The Barbican Centre.

Hey DOCs!

Filmele documentare românești ale unor regizori precum Thomas Ciulei, Alexandru Solomon, Florin Iepan, dar și cele ale tinerilor realizatori au rulat în cadrul unor festivaluri internaționale prestigioase. Astfel, *Podul de flori* a fost prezentat în premieră la festivalul organizat de **Museum of Modern Art – Documentary Fortnight, New York** (11-25 februarie), dar și la a doua ediție a Festivalului **Documentarist** (1-7 iunie, Istanbul). *Asta e*, un alt film realizat de Thomas Ciulei, a participat la cel mai important festival de filme documentare din Spania – Festivalul **Documenta**, desfășurat la Madrid, în perioada 5-8 mai, la care au mai fost selectate, printre altele, și peliculele *Născuți la comandă. Decreștii* (2005), în regia lui Florin Iepan, și *Război pe calea undelor* (2007), regizat de Alexandru Solomon.

De altfel, Alexandru Solomon a participat, împreună

cu asociația DocuMentor, la **Sunny Side of the Doc – Marché International du Documentaire**, cel mai important eveniment european dedicat filmului documentar, care are loc anual în orașul La Rochelle din Franța (23-26 iunie), atât participarea românească, cât și standul de promovare a filmului documentar românesc fiind susținute de Institutul Cultural Român de la Paris și de Centrul Național al Cinematografului.

Film românesc la New York

Institutul Cultural Român de la New York duce o politică susținută de promovare a filmului românesc pe o piață extrem de competitivă, cum este cea nord americană. Pentru al patrulea an consecutiv, ICR New York a organizat, în colaborare cu Transilvania International Film Festival și Tribeca Film Festival, **Festivalul Filmului Românesc** „4 Years, 3 Days and 2 Decades Later“. Mihai Chirilov, selecționerul festivalului, a propus în acest an o serie de producții care să reprezinte

Corneliu Porumboiu la New York Film Festival 2009

atât „noul val“ din cinematografia românească, cât și aniversarea celor 20 de ani de la Revoluția română din 1989: *Pescuit sportiv*, regia: Adrian Sitaru (2008); *Katalin Varga*, regia: Peter Stickland (2009); *Cealaltă Irina*, regia: Andrei Gruzniczki (2009); *Polițist, adjectiv*, regia: Corneliu Porumboiu (2009); *Nunta mută*, regia: Horațiu Mălăele (2008); *Videograme dintr-o revoluție (Videogramme einer Revolution)*, regia: Harun Farocki și Andrei Ujică (1992); *Balanța*, regia: Lucian Pintilie (1992); *Stare de fapt*, regia: Stere Gulea (1995). Alături de lungmetraje, au fost prezentate publicului new-yorkez și documentarele *Australia* de Claudiu Mitcu (2009); *Podul de flori* (2008), precum și scurtmetrajele *11 PM* de Alexandru Sava; *Bric-Brac* (2009); *Pentru el*, regia: Stanca Radu (2009); *Nunta lui Oli*, regia: Tudor Jurgiu (2009); *Renovare*, regia: Paul Negoescu (2009) și *Tarantyno*, regia: Mircea Nestor (2009). La festival au fost prezenți: actorul Vlad Ivanov (*Polițist, adjectiv* și *Cealaltă Irina*), câștigător al „2007 Award for Best Supporting Actor of the Los Angeles Journalists Association“ pentru *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*, regizorul Horațiu Mălăele (*Nunta mută*), actorul Andi Vasluiianu (*Cealaltă Irina*), precum și producătorul/regizorul Tudor Giurgiu (*Katalin Varga, Australia* și *Legături bolnăvicioase*).

Filmele românești și-au câștigat un loc binemeritat nu numai pe marile ecrane, ci și în programele televiziunii prin satelit de pe continentul nord american. În perioada noiembrie 2009 – ianuarie 2010 vor fi proiectate pe **canalul Link TV** nouă producții de lungmetraj de ficțiune și documentar: *Examen*, regia: Titus Muntean; *Hârtia va fi albastră; Marfa și banii*, regia: Cristi Puiu; *Legături bolnăvicioase*, regia: Tudor Giurgiu; *Război pe calea undelor; Bar de zi și alte povestiri*, regia: Corina Radu; *A fost sau n-a fost?*, regia: Corneliu Porumboiu; *Testimonial*, regia: Răzvan Georgescu. Fiecare difuzare a filmelor va fi precedată de o introducere semnată de criticul de film Mihai Chirilov, care colaborează cu ICR New York în vederea pregătirii și promovării acestei serii de filme.

Pari(s)ul filmului românesc

Cea de-a treia ediție a Festivalului de film românesc de la Paris, intitulată „Pari(s)ul filmului românesc“, a fost organizată în colaborare cu Asociația ArtRoumain și Le Nouveau Latina și sub auspiciile Uniunii Latine și ale Centrului Național al Cinematografiei din România. În intervalul 7-14 aprilie, la cinematograful Le Nouveau Latina au fost proiectate lungmetrajele *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*; *Nunta mută* și *Restul e tăcere* (film care a reprezentat România în competiția pentru premiile Oscar în 2009); zece scurtmetraje, printre care *Megatron*, *O zi bună de plajă* (Ursul de Aur la Festivalul de la Berlin, în 2008); diverse documentare, dintre care remarcabilul *Război pe calea undelor*. Numeroase personalități ale cinematografiei românești au fost prezente la Le Nouveau Latina pentru a răspunde întrebărilor publicului, în cadrul dezbaterilor organizate în jurul proiecțiilor. În cadrul acestor întâlniri, criticul Magda Mihăilescu a susținut o conferință despre filmul românesc contemporan. Președintele de onoare al

acestei ediții a fost actrița Anamaria Marinca, printre participanți numărându-se Nae Caranfil, Vlad Ivanov, Horațiu Mălăele, Radu Muntean, Alexandru Solomon, Magda Mihăilescu.

În programul său pe 2009, ICR Paris a susținut și filmul documentar românesc, căruia i-a fost dedicată o retrospectivă cu 35 de filme la festivalul **Les États généraux du Film Documentaire**, desfășurat în perioada 16-22 august la Lussas (Ardèche). Același Institut a sprijinit, în perioada februarie-martie, și ciclul de filme ale regizorului Paul Barbă Neagră, în cadrul Festivalului „Arhitectură și geografie sacră“, proiectând șase documentare din cele 13 ale serialului omonim, realizat pentru televiziunea publică franceză în anii '70-'80.

Festivalul filmului românesc la Viena

Formatul largit al festivalului a cuprins 12 proiecții în 11 seri, fiind găzduit de cinematograful Urania și de Institutul Cultural Român de la Viena. Programul a inclus o conferință de presă la care au fost invitați regizorul Cornel Mihalache, criticul de film Christoph Huber (*Die Presse*), realizatorul Harun Farocki; proiecțiile filmelor *A fost sau n-a fost?* (2005), *Videograme dintr-o revoluție* (1992), *Născuți la comandă. Decreștii* (2005), *Polițist, adjectiv* (2009), *Cea mai fericită fată din lume* (2009), *Amintiri din Epoca de Aur* (2009).

Festivalul a cuprins și secțiunea Off: Retrovisions, în cadrul căreia viziunile au avut loc la sediul ICR Viena, fiind programate următoarele proiecții: *Hârtia va fi albastră*, regia: Radu Muntean (2006), *Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii* (2006), regia: Cătălin Mitulescu; *Requiem pentru Dominic* (1990), regia: Robert Dornhelm; *Timișoara, decembrie 1989* (1989), regia: Ovidiu Bose Paștina; *De Crăciun ne-am luat rația de libertate* (1990), regia: Cătălina Fernoagă, Cornel Mihalache; *1989. Sânge și catifea* (2005), regia: Cornel Mihalache.

Anul acesta, festivalul a avut și un prolog, pe data de 1 noiembrie, la canalul de televiziune Okto TV fiind

transmisă o ediție specială a emisiunii săptămânale de film „Okoskop“, dedicată ZFR09. Invitați în cadrul festivalului: Cornel Mihalache, regizor și producător; Silviu Andrei, operator TVR; Christoph Huber, critic de film (*Die Presse*); Harun Farocki, regizor. Partenerii evenimentului au fost Centrul Cultural Urania, Televiziunea Okto TV, Asociația Austro-Română, Centrul Național al Cinematografiei și TM Base, firmă care a produs un CD cu muzică românească, ce a fost oferit publicului odată cu biletul de intrare.

Festivalul de film românesc, ICR Stockholm

La începutul lunii aprilie, Institutul Cultural Român a organizat la cinematograful Zita Folkets Bio din Stockholm a treia ediție a Festivalului de film românesc. Selecția filmelor a aparținut criticului Adina Brădeanu, care a propus o abordare tematică, pornind de la metafora vampirului care rătăcește între două lumi. Au participat la discuții în jurul temei transgresiunii regizoarea Irene Lusztig, scriitorul Ola Larsmo, Vesna Goldsworthy, Mattias Fyhr, Adina Brădeanu, Mihaela Miroiu, Moa Elf Carlén, scriitoare și teoretician al mișcării feministe, precum și Tina Rosenberg, profesor, specialist în studii de gen. La două săptămâni de la încheierea evenimentului, ICR Stockholm s-a asociat festivalului EUNIC-Recent Experimental Shorts prin prezentarea scurtmetrajului *O zi bună de plajă*.

„Drumuri spre sud“ la ICR Varșovia

În spațiul central-european, Institutul Cultural Român de la Varșovia a continuat și anul acesta minifestivalul de film românesc „Drumuri spre sud“, în perioada 26-29 mai, la cinematograful Luna din Varșovia, cu sprijinul Centrului Național al Cinematografiei. Au fost proiectate șase filme reprezentative pentru cinematograful românesc de după Al Doilea Război Mondial. Institutul a organizat și Zilele filmului documentar românesc, în cartierul cracovian Nowa Huta, la cinematograful Sfinks, în perioada 8-11 octombrie. Documentarele prezentate au fost: *Nu*

te supăra, dar..., în regia Adinei Pintilie; *Născuți la comandă. Decreștii*; *Bela Lugosi, vampirul căzut*, regia: Florin Iepan; *Cabală la Kabul*, regia: Dan Alexe; *A fi sau a nu fi*, regia: Anca Damian, și *Mă simt norocos*, în regia lui Tudor Giurgiu.

În alte orașe central-europene, precum Budapesta și Praga, institutele culturale românești organizează lunar proiecții de filme recente, dar și realizate înainte de 1989. La acestea se adaugă Zilele Filmului Românesc, eveniment anual care are loc la cinematograful Ořechovka, în Praga. În cadrul festivalului desfășurat anul acesta, au fost prezentate publicului praghez, în perioada 20-24 februarie, șase lungmetraje (*4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*; *Hârtia va fi albastră*; *A fost sau n-a fost?*; *Moartea domnului Lăzărescu*; *Examen*; *Ryna*) și cinci scurtmetraje (*Un cartuș de Kent și un pachet de cafea*, regia: Cristi Puiu; *Apartamentul*, regia: Constantin Popescu; *Trafic*, regia: Cătălin Mitulescu; *Challenge Day*, regia: Napoleon Helmis; *17 minute întârziere*, regia: Cătălin Mitulescu).

Mari succese pentru filmul scurt

Scurtmetrajele tinerilor regizori români au putut fi vizionate și la Vienna Independent Shorts (14-20 mai) cu sprijinul ICR Viena (*Alexandra* și *Valuri*), în cadrul Festivalului Internațional de Scurtmetraje Curtas Vila do Conde, 2009 (*Renovare* și *Megatron*) cu susținerea Institutului Cultural Român de la Lisabona, dar și în competiție la secțiunea Scurtmetraje a Festivalului Internațional de Film de la Cottbus (*Palmele*, regia: George Chiper). ICR Stockholm a participat în acest an la Festivalul de Film de Scurtmetraj Betting on Shorts. Tema acestei ediții, care a avut loc la cinematograful Rio din Stockholm în data de 14 noiembrie, a fost „control“. Festivalul este organizat sub forma unei competiții derulate simultan în 15 orașe europene și cuprinde 12 filme. Filmul românesc participant a fost *O familie*, realizat de Emanuel Părvu.

„Pari(s)ul filmului românesc“

Drumurile teatrului românesc în 2009

Într-un context național destul de ambiguu, politic și economic, teatrul din România anulului 2009 înregistrează, la nivel instituțional, aceeași dificultate în a se adapta unui context financiar afectat de criză, dar și o marcată tendință de a se face tot mai cunoscut mai ales pe scenele europene.

Dificultatea provine din modul adesea contradictoriu în care legislația în domeniu, în principal Legea instituțiilor de spectacol, dar și deciziile politice (descentralizarea instituțiilor din domeniul culturii) sunt aplicate în practică: calendarul este, adesea, incoerent iar unele inadecvări evidente determină reacții de îngrijorare din partea mediului teatral. În acest an, masive tăieri ale bugetului alocat programelor culturale, operate de ministerul de resort pe fondul crizei economico-financiare, au produs redimensionarea sau modificarea unor planuri operaționale ale teatrelor românești. Un caz mediatizat nu fără teme, dar cu puține argumente, este și acela al Festivalului Național de Teatru. România are un asemenea festival încă din 1990 și el este un indicator al nivelului și diversității artei spectacolului. În acest an, Festivalul care, ca și Premiile UNITER (Uniunea Teatrală din România), polarizează mult din ambițiile, orgoliile și talentul creatorilor de teatru români, s-a desfășurat într-o ediție redusă ca anvergură, dar cu multe puncte de interes pentru spectatori. Faptul că teatrele din România sunt, cu excepția celor, foarte puține, private sau independente, subvenționate de la buget, spune mult despre importanța pe care autoritatea culturală o acordă acestui domeniu, dar și despre o dinamică mai slabă a teatrului comercial sau experimental. Teatrele subvenționate din bugetul statului sunt denumite „teatre de repertoriu”, lucrează pe principiul stagionii (în timp ce finanțarea este acordată pe principiul anului calendaristic) și oferă,

săptămânal, în fiecare zi, un alt spectacol: ideea de a programa o premieră pentru 6-7 săptămâni la rând, până la epuizarea numărului de spectatori plătitori, nu este încă actuală în România. Avantajul prezentului sistem este că un spectacol poate fi menținut în repertoriu cel puțin câțiva ani.

Desigur, participarea la festivalurile teatrale marchează o tendință tot mai evidentă a unora dintre teatrele românești de repertoriu și ea este o oportunitate remarcabilă în această privință, care însă ridică, nu o dată, semne de întrebare privind eficacitatea economică, dar și de imagine. Cazurile cele mai interesante sunt *Boala familiei M* de Fausto Paravardino, realizat de Radu Afrim la Teatrul Național din Timișoara și invitat în stagiunea Théâtre de L'Odéon din Paris, apoi prezența Teatrului Maghiar din Cluj la Avignon în secțiunea Off, cu spectacolul *Naître à jamais* de Visky András, în regia lui Tompa Gábor și, „bijuteria coroanei”, invitarea spectacolului *Faust*, adaptare după Goethe, în regia lui Silviu Purcărete, o producție a Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, în secțiunea oficială a Festivalului de la Edinburgh. Cele trei spectacole au beneficiat

Boala familiei M © Radu Afrim

Faust © Scott Eastman

de o expunere mediatică pe măsura valorii lor, dar și de un număr semnificativ de reprezentații pentru a lăsa o „urmă” culturală în publicul larg plătitor din țările respective. Însă participările la festivaluri teatrale din alte țări doar cu o singură reprezentație sau două presupun un consum financiar mare pentru un rezultat adesea modic. Uneori totuși, e importantă o astfel de participare dacă ea va dezvolta ceva în timp. Desigur ecuația include și calibrul valoric al festivalului respectiv. Adesea, reflectarea în mass-media a prezențelor teatrale românești la festivaluri din Europa, mai mari sau mai mici, pare să se alinieze ideii de performanță, mai degrabă... sportivă decât artistică. Destul de puține analize observă ce anume a produs un impact real la publicurile respective. Spectacole de Purcărete, Afrim, Gianina Cărbunariu, Mihai Mănișiu, Alexandra Badea sau Andrei Șerban ar fi putut să ofere pretexte pentru o analiză a ceea ce înseamnă comunicarea prin teatru în cazul prezentării unor spectacole românești în alte contexte culturale. Dar cum se poate cuantifica succesul? Cum poți măsura impactul emoțional și intelectual sau rațional al unui spectacol?

Scena românească îi menține în prim-plan pe regizori. Este o caracteristică structurală a fenomenului teatral în România încă de acum mai bine de un secol. Teatrul regizorului caracterizează însă, în bună măsură, și experiența teatrală din alte țări, astfel încât polarizarea atenției în jurul figurii regizorului nu mai este o noutate, ci semnul, de câteva decenii, al unei evoluții frustrante în relație cu multiseculara vedetă a teatrului, care este actorul.

În 2009, Silviu Purcărete, Andrei Șerban, Radu Afrim sunt, încă o dată, alături de Alexandru Dabija, Tompa Gábor, Victor Ioan Frunză, autorii unor spectacole ce revizitează opere clasice (Goethe, Cehov) sau, un semn îmbucurător, prospectează textul contemporan, mai ales în cazul lui Radu Afrim. Opera scenică a lui Radu Afrim este cu atât mai interesantă cu cât regizorul dezvoltă de câțiva ani un limbaj teatral unde însemnele vizuale ale modernității anilor 2000 sunt dezvoltate dintr-o relație inedită cu textul spectacolului, fie că e vorba de unul clasic, fie de unul contemporan (bulgarul/austriacul Dimitre Dinev, germanii Dea Loher și Tankred Dorst, irlandezul Martin McDonagh). Regizorul este, de mai mulți ani, o emblemă a ideii de *noutate* în ce privește regia de teatru, o noutate adesea substanțială, în acord cu un mediu informațional, rețele virtuale de socializare și acroșaj insolit al textului, toate semnificative pentru un public românesc tânăr, dar și pentru *modernitatea* actului teatral. Teatrul lui Radu Afrim are, și e o raritate, *forța de seducție* pe care numai pictura și muzica le pot avea.

Regizorii care, fără îndoială, concentrează în această perioadă atenția și din punctul de vedere al unui laborator de creație sunt Andrei Șerban, prin Academia itinerantă „Andrei Șerban” în România și la New York, și Gianina Cărbunariu, prin prezențe invitate în Franța și în alte țări. Contribuția Institutului Cultural Român, aici, dar și în alte cazuri, este importantă și permite o susținere dinamică a culturii românești în străinătate. Ceea ce declanșează aceste prezențe, așa cum

Waxing West de Saviana Stănescu © Scott Eastman

rezultă din articolele apărute, este o acomodare a publicului, dar și a profesioniștilor din străinătate cu modul în care creatorul de teatru român este apt de performanță, de creativitate.

Scena teatrală românească este agitată acum și de ideea că teatrele sunt reticente față de piesa românească originală. Observăm însă câteva tendințe: una este a tinerilor scriitori pentru teatru, precum Ștefan Peca, Gianina Cărbunariu, Mimi Brănescu, Lia Bugnar, Mihaela Michailov, Vera Ion ș.a. de a se face cunoscuți rapid și printr-o mobilitate și participare la sesiuni de lucru, festivaluri consacrate pieselor noi de teatru, prin rezidențe la teatre celebre; o alta este aceea a unui număr de autori care reacționează împotriva refuzului sau dezinteresului scenelor de a le reprezenta piesele. Un astfel de grup, reunit în jurul dramaturgului Ștefan Caraman, cere, printr-o scrisoare adresată autorităților statului, să fie prevăzută *legal* obligația teatrelor de a juca piese românești. Inițiativa lor apare la șapte ani după înființarea grupului dramAcum (format din regizori tineri, între care și Gianina Cărbunariu), care și-a propus să revitalizeze scena românească prin alt tip de texte, corespunzând unei abordări directe a

realității. Prezențele lor, prin spectacole sau ateliere, în România, dar și la New York, de pildă, arată un mod pragmatic de asumare a obiectivelor propuse. Să adaug, pentru că vorbesc de noua dramaturgie românească, apariția unei antologii, *Șase minute de teatru românesc*, publicată de Editura Panga Pank din Cracovia cu sprijinul Institutului Cultural Român. Este prima antologie de teatru românesc contemporan în limba polonă. Cartea cuprinde șase piese reprezentate scenic ale unor dramaturgi apăruiți după 1990: Saviana Stănescu (*Numărătoarea inversă*), Mihai Ignat (*Crize*), Gianina Cărbunariu (*mady-baby.edu*), Alina Nelega (*Kamikaze*), Nicoleta Esinencu (*A(II)Rh+*) și Peca Ștefan (*Bucharest Calling*). În mod vizibil, prezența unora dintre noii autori români pentru teatru nu trece neobservată nici în Franța, Anglia, S.U.A.; mai puțin, cred, în Europa Centrală.

Să remarc un eveniment special în zona dramaturgiei și a spectacolului audio: postul public Radio România Cultural a lansat în septembrie primul portal de teatru radiofonic din România, care va cuprinde o enciclopedie a teatrului românesc și internațional. Lumea spectacolului românesc a înregistrat, între aparițiile editoriale foarte semnificative, un album impresionant Liviu Ciulei care, alături de cele două de anul trecut, dedicate lui Andrei Șerban și publicate de ICR, oferă o mărturie profundă a unei arte care trece. Scena românească – și numele unei noi reviste de teatru (*scena.ro*), alături de mai vechea *Teatrul azi* și atipica *man.In.fest* – este, firește, matricea unui paradox, unul între altele, pe care, într-un fel sau altul, îl poți regăsi în spațiul Europei Centrale: 1990 pare să fie pentru mulți anul zero al teatrului. La douăzeci de ani după căderea Zidului Berlinului, se observă însă că ziua de ieri nu a făcut încă loc definitiv zilei de mâine. Paradoxul e, desigur, că teatrul trăiește numai ziua de azi.

Marian Popescu

Evenimente în rețeaua ICR

Spectacolele de teatru și piesele dramaturgilor români au făcut senzație la festivalurile internaționale de teatru și pe scenele din Europa și Statele Unite ale Americii. Reacția lui Lyn Gardner, corespondentul *The Guardian*, după vizionarea spectacolului *Faust* la Festivalul de la Edinburgh, este grăitoare: „Este atât de captivant, încât aproape că ești gata să îți vinzi sufletul diavolului doar ca să continue succesiunea de imagini grandioase“.

Triumful lui Faust la Edinburg Festival

Regizorul Silviu Purcărete a revenit la Festivalul Internațional de la Edinburgh cu spectacolul *Faust*, o producție a Teatrului Național „Radu Stanca“ din Sibiu. Piesa a avut premiera în 2007, devenind la scurt timp una dintre montările de rezistență ale programului „Sibiu – Capitală Culturală Europeană“, câștigând Premiul UNITER pentru Cea mai bună actriță într-un rol principal (Ofelia Popii) și pentru scenografie (Helmut Stürmer), fiind, totodată, nominalizată la categoria Cel mai bun spectacol al anului. Cele cinci reprezentații programate în perioada 18-22 august, în Lowland Hall, un hangar situat în afara orașului Edinburgh, au fost primite cu entuziasm de publicul larg, biletele epuizându-se la puțin timp de la punerea lor în vânzare. Spectacolul lui Silviu Purcărete a generat numeroase articole apreciative în presa britanică, criticii convenind că se poate vorbi de Edinburgh International Festival înainte de *Faust* și... după *Faust*. BBC a dedicat un documentar „în culisele spectacolului“ ca parte a programului influentei emisiuni *The Culture Show*, iar cotidianul național *The Guardian* i-a dedicat un articol amplu. Jonathan Mills, directorul Festivalului Internațional de la Edinburgh, afirma că această producție are o anvergură epică rar întâlnită în Marea Britanie, oferind publicului din Edinburgh ocazia perfectă de a vedea ceea ce este

Ofelia Popii, câștigătoarea Herald Angel Award pentru rolul Mefisto

„Mi-aș vinde sufletul să mai văd acest *Faust* o dată. Cea mai uluitoare experiență teatrală a acestei (sau, se poate spune, a oricărei) vieți, *Faust* (Ingliston Lowland Hall) a înfierat și a paralizat ca o smolă fierbinte aplicată direct pe piele. Această producție, desfășurată într-un hangar de lângă aeroport, ne-a fascinat și ne-a vrăjit pe cei mai mulți dintre noi, și m-a întristat în privința unui singur lucru. Poate nu o să mai văd niciodată în viață un eveniment mai impresionant și mai teatral.“ *The Observer*, 23 august 2009

mai bun în tradiția teatrală din România. Jurnalistul Charles Spencer consemna pentru *The Telegraph* că Ofelia Popii – care, de altfel, a și obținut Herald Angel Award pentru rolul din spectacol – „face un tur de forță ca un Mefisto ce transcende genurile, un Mefisto care pare bărbat la început, iar apoi își scoate costumul pentru a dezvălui atât sânii de femeie, cât și suspensor. Vocea sa răgușită, versatilitatea și carisma sa creează un personaj deconcertant, care pare venit dintr-o lume infernală“. Într-un interviu acordat revistei *Teatrul azi*, directorul Teatrului „Radu Stanca“ din Sibiu vorbește despre semnificația acestui succes pentru

teatrul românesc: „Cred că acesta e cu adevărat momentul de grație al teatrului românesc. Ne-am obișnuit să gândim la modul triumfalist, dar, de data aceasta, este vorba de o prezență extraordinară în cel mai important festival al lumii. *Faust* a fost spectacolul cel mai căutat la Edinburgh și a existat o lungă listă de așteptare pentru cei care încercau să mai obțină un loc la ultimele reprezentații. A fost vizionat de multe personalități, iar o dovadă e și faptul că sunt contactat zilnic de agenți și producători care îmi propun diferite proiecte”. Participarea la Festivalul de la Edinburgh a fost sprijinită de Guvernul României prin Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național și de Institutul Cultural Român prin ICR Londra.

Succesul înregistrat la Edinburgh de Silviu Purcărete, alături de echipa Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, s-a înscris în seria evoluțiilor de excepție care au marcat participarea românească și la **Festivalul de Primăvară de la Budapesta** (31 martie – 1 aprilie), precum și la **Festivalul Internațional de Teatru „Marea Neagră”** de la Trabzon, Turcia (2-4 mai). Institutul Cultural Român a susținut producțiile teatrului din Sibiu prin intermediul Institutului Cultural Român de la Budapesta și al Institutului Cultural „Dimitrie Cantemir” de la Istanbul. Astfel, dacă spectacolul *Lulu* a fost primit cu entuziasm de publicul Teatrului Național din Budapesta, reprezentațiile pieselor *Așteptându-l pe Godot* și *Cumnata lui Pantagruel* au cunoscut un imens succes la cea de-a X-a ediție a Festivalului Internațional de Teatru desfășurată în celebra capitală a provinciei turce Trabzon.

„În accepțiunea lui Silviu Purcărete, naturalismul și expresionismul sunt echilibrate la limită și, chiar dacă se folosește de efectele comice ale textului, nu te lasă nici măcar o clipă să fii sedus de soluțiile facile ale umorului de duzină. Regizorul este, de asemenea, ajutat și de decorurile de amfiteatru ale lui Helmut Stürmer, concomitent sală de prezidiu și sală de disecție, precum și de jocul interpretei rolului principal. Ofelia Popii a fost recunoscută anul trecut drept cea

mai bună actriță a stagiunii pentru rolul Mefisto, din *Faust*, tot în regia lui Purcărete.” (*Fidelio online – Budapest*, 31 martie 2009)

Tineri dramaturgi români pe scene consacrate

Tinerii regizori români au fost invitați de teatre din Europa și din Statele Unite să prezinte spectacole puse în scenă în România – Radu Afrim, cu piesa *Boala Familiei M* la Teatrul Odéon din Paris – sau să monteze un spectacol după un autor român cu echipa teatrului gazdă – Radu Alexandru Nica cu piesa *Caii la fereastră* de Matei Vișniec la The Trap Door Theatre, Chicago.

Institutul Cultural Român de la Paris, în colaborare cu **L’Odéon** – Théâtre de l’Europe din Paris și cu Teatrul Național din Timișoara/Fundația Saltimbanc, a susținut, în perioada 11-21 iunie, spectacolul *Boala familiei M*, în regia lui Radu Afrim. Reprezentațiile s-au desfășurat la Ateliers Berthier/Grande salle (o fostă uzină reamenajată într-un insolit spațiu dramatic) în fața unui public numeros, printre care s-au aflat și personalități ale vieții teatrale pariziene. Criticul de teatru Christine Sanchez afirma: „un spectacol suspendat între poezie și realitate care atinge firmamentul artei teatrale, acolo unde dramele se amestecă cu bucuriile, unde dragostea se naște din eșec și unde nimic, nici măcar moartea, nu împiedică viața să-și urmeze cursul...” (<http://www.artistikrezo.com>).

Institutul Cultural Român a reușit să continue prin acest proiect strategia de promovare a teatrului românesc și a potențialului său de cooperare internațională, prin intermediul unuia dintre cei mai titrați regizori români ai momentului. Radu Afrim a captat din nou atenția publicului francez după ce, anul trecut, tot în urma unei colaborări cu ICR, a câștigat Premiul presei în cadrul Festivalului de la Avignon, secțiunea Off, cu spectacolul *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte* de Matei Vișniec.

Cu sprijinul ICR Varșovia, pe 27 martie, Teatrul

„Toma Caragiuc” din Ploiești a participat la **Festivalul Internațional de Teatru „Necunoscuții de lângă noi” de la Poznań** (Polonia) cu spectacolul *Plastilina*. Montarea lui Radu Afrim, câștigătoare, în anul 2006, a Premiului UNITER pentru Cea mai bună regie, a suscitât un viu interes, fiind una dintre prezențele cele mai comentate din festival.

Radu Alexandru Nica a fost invitat de teatrul **The Trap Door din Chicago** să semneze regia spectacolului *Caii la fereastră*, operă a dramaturgului român Matei Vișniec. Piesa este o examinare pătrunzătoare a

Caii la fereastră – „Regizorul român Nica oferă o punere în scenă creativă și evocatoare. Dezinvoltă, dar înșelător de precisă, producția de o corporalitate remarcabilă (...) – deopotrivă spectacol de dans și de teatru – pendulează voios pe marginea extravaganței. Cei șase actori abordează profund și admirabil realitatea suprarealității lor.” Kris Vire, *Time Out Chicago*, 26 martie

angoasei mentale și emoționale prin care trec cei rămași acasă în timpul războaielor și, totodată, o alegorie pentru modul tăcut, dar puternic, de banalizare în societate a ideii despre război și a realității războiului. Radu Alexandru Nica este binecunoscut în România pentru atenția pe care o acordă „noului realism”, o mișcare în căutarea adevărului din textele dramatice, oricât de absurde ar fi acestea. După cum observă și Brian Kirst (*Chicago Free Press*, 9 aprilie), „Regizorul român Radu Alexandru Nica se ridică la nivelul stilului său descris ca «noul realism». Îi încurajează activ pe actori să caute adevărul până și în cele mai ciudate și mai dificile pasaje ale textului lui Vișniec”.

Un alt tânăr artist susținut de Institutul Cultural Român este dramaturgul Gianina Cărbunariu. La începutul anului, aceasta a participat la proiectul „**New Text New Theatre**”, desfășurat la Istanbul între 28 și 31 ianuarie, la inițiativa companiei teatrale VeDST. Proiectul a inclus un workshop pornind de la textul piesei *Kebab*, la care au fost invitați să participe tineri actori, regizori și dramaturgi. În urma acestei promovări, piesa *Stop the Tempo* a fost montată de cunoscutul regizor turc Özen Yula. Spectacolul a fost jucat de actori turci în fiecare zi de sâmbătă, pe tot parcursul verii, într-unul din cluburile la modă din Istanbul, situat în cartierul Beyoğlu. Regizorul vorbește despre motivul pentru care a ales piesa Gianinei Cărbunariu și despre perspectiva altor montări din creația tinerilor dramaturgi români: „Mi-a plăcut mult textul încă de la prima lectură și cred că este un bun exemplu de teatru care vorbește despre situația actuală din multe țări. În Turcia ne confruntăm cu aceeași problemă în rândul tinerilor. (...) Mă gândesc să pun în scenă în viitor și piese de Maria Manolescu și de Ștefan Peca”. Piesa Gianinei Cărbunariu s-a bucurat de aprecierea publicului și a presei, după cum relatează și Özen Yula: „Piesa a fost foarte bine primită de public și de mass media. Atât eu, ca regizor, cât și actorii, am acordat multe interviuri presei scrise și televiziunilor. Și criticii de teatru s-au arătat foarte interesați. Revista de teatru

Tiyatro Tiyatro a dedicat piesei o secțiune specială în ediția din septembrie“.

Tot în vara acestui an, ICR Paris a organizat, în colaborare cu **Théâtre Studio d'Alfortville**, o seară de teatru dedicată Gianinei Cărbunariu. Pe 22 iunie a fost prezentat spectacolul *Stop the Tempo* și avanpremiera primului act al piesei *The War Is Over. What Shall We Do Now?*, în sala de teatru a Palatului Béhague, printre participanți numărându-se, alături de Gianina Cărbunariu, actorii de la Théâtre Studio – Jean-Philippe Ricci, Aurélie Namur, Florence Janas, Renan Carteaux și regizorul Christian Benedetti. Piesele *Kebab* și *Stop the Tempo* au câștigat și

Stop the Tempo – „Ceea ce mi s-a părut foarte corect în implicarea ICR în proiectele mele din străinătate a fost faptul că întotdeauna a reacționat la propunerile teatrelor sau ale artiștilor străini care și-au exprimat intenția de a colabora cu mine. Propunerile au venit întotdeauna de la partenerii străini, iar ICR a susținut și a făcut posibile deplasările mele la aceste evenimente, publicarea unor antologii de teatru românesc contemporan care au ajutat la promovarea textelor în străinătate, precum și deplasarea spectacolului *mady-baby.edu* la diferite festivaluri la care a fost invitat.“ Gianina Cărbunariu

interesul editorilor, fiind incluse într-un volum de teatru românesc contemporan, apărut în ianuarie 2009, la Editura Institutului de Teatru Ceh, în colecția „Teatru contemporan“ cu finanțarea ICR prin programul TPS (Translation and Publication Support Programme). Evenimentul de lansare, care a avut loc la sediul ICR Praga, a însoțit spectacolul *Kebab*, pus în scenă la teatrul Strašnice din capitala cehă de regizorul Vojta Štěpánek.

Academia itinerantă „Andrei Șerban“

Regizorul Andrei Șerban și actorii Academiei itinerante omonime (2009) au fost întâmpinați cu deosebit interes și curiozitate de publicul newyorkez prezent pe 5 octombrie la **Martin E. Segal Theatre Center** din cadrul City University of New York (CUNY), evenimentul fiind recomandat de publicația *The New York Times* drept unul care nu trebuie ratat. Prezentarea de la Martin E. Segal a inclus secvențe filmate pe parcursul workshopului organizat în cadrul Academiei, secvențe însoțite de comentariul lui Andrei Șerban, o demonstrație cu actorii prezenți, precum și lansarea albumelor Andrei Șerban, *Călătoriile mele. Teatru și Călătoriile mele. Opera*, publicate de Editura Institutului Cultural Român.

Frank Hentschker, directorul executiv și de programe al Martin E. Segal Theatre Center, a declarat că a fost una dintre cele mai minunate seri pe care le-a organizat la Centru, fiind plăcut impresionat de prezența unui public divers, compus din academicieni, profesioniști din teatru și spectatori obișnuiți, deopotrivă interesați de întâlnirea cu marele regizor, aflat pentru prima oară în spațiul de la CUNY.

Andrei Șerban a fost invitat și la alte evenimente în Europa, cu sprijinul institutelor culturale românești din Praga, Varșovia și Madrid. Astfel, la sediul Institutului din capitala cehă au avut loc, pe 10 martie, întâlnirea regizorului român și a scenografei Adriana Grand cu presa de specialitate și cu publicul interesat, precum și prezentarea celor două albume de autor

Andrei Șerban apărute la Editura ICR. Acest dublu eveniment a fost prilejuit de premiera spectacolului de operă *Evgheni Oneghin*, regizat de Andrei Șerban, scenografia Adriana Grand, pe muzica lui Piotr Ilici Ceaikovski, la **Teatrul Național din Praga**. Tot în luna martie, spectacolul *Spovedanie la Tanacu* a fost invitat de ICR Varșovia să participe la **Festivalul Spectacolelor „Seducătoare/Iritante“**, desfășurat la Łódź. Spectacolul regizat de Andrei Șerban în cadrul Academiei itinerante „Andrei Șerban“, inițiate de ICR New York, a cucerit publicul polonez, piesa jucându-se cu sala plină, două seri la rând. Ramona Dumitrescu și Andreea Tokai, deținătoarele rolurilor principale, au împărțit Premiul pentru Cea mai bună actriță, oferit de organizatori. A urmat invitația adresată regizorului Andrei Șerban de a participa la cea de-a XX-a ediție a **Festivalului Internațional de Teatru Contemporan de la Santander**, ediție organizată în colaborare cu ICR Madrid, Teatrul Contemporan al Universității Cantabria și Teatrul Național Cluj-Napoca. Piesa *Purificare* de Sarah Kane, montată la Teatrul Național din Cluj-Napoca, a fost programată în deschiderea festivalului, reprezentațiile având loc într-un spațiu alternativ, la Sala Sporturilor din Santander, în zilele de 15 și 16 octombrie.

Dans

Deși o mare parte din eforturile de promovare a artelor spectacolului s-au concentrat pe teatru, nici dansul contemporan nu a fost ignorat, ICR New York și ICR Varșovia sprijinind două proiecte importante dedicate acestei arte.

Proiectul inițiat de ICR New York, **„POONARC: A Page Out of Order: Not About Romanian Cinema“**, s-a desfășurat în luna iunie, fiind organizat de Yoshiko Chuma și The School of Hard Knocks/ROOT CULTURE. Au avut loc șase spectacole la Danspace Project, în New York. Susținuți de ICRNY, patru artiști români au participat la acest proiect: regizoarea Theo Hergehelegiu, dansorii și coregrafii Andreea Duță și

Istvan Teglas, precum și actorul Sorin Calotă. Yoshiko Chuma, director artistic al companiei The School of Hard Knocks, o forță creatoare a scenei newyorkeze de dans contemporan începând din anii '80, a colaborat de-a lungul carierei cu artiști din peste 42 de țări. Proiectul multidisciplinar POONARC (dans/vizual/multimedia) a reunit artiști din Japonia, România și S.U.A., având ca sursă de inspirație creațiile cinematografice românești recente, precum și o călătorie hiperrealistă cu trenul pe ruta Cluj-București, în anul 2008. Cuburi din metal cu latura de 2,1 m au fost folosite drept compartimente ale unui tren, iar dansatorii *au depănat* o serie de povești, pe fondul unor fragmente din filme românești.

ICR Varșovia a colaborat cu **Teatrul Silezian al Dansului din Bytom**, una dintre cele mai puternice instituții coregrafice din Polonia, pentru realizarea spectacolului de dans *Eu, tu, acum, aici*, în coregrafia lui Mihai Mihalcea, director al Centrului Național al Dansului din București. Spectacolul propus de Mihai Mihalcea, care are ca temă prezentul, înregistrat în corpul și mișcărilor dansatorilor, a avut premiera pe 5 iulie, în cadrul Festivalului Internațional de Dans organizat de Teatrul Silezian al Dansului. Spectacolul urmează să fie itinerant la Cracovia și Kalisz, pentru a intra apoi în repertoriul teatrului.

POONARC

Noua vizibilitate a artei contemporane românești

Să fie un paradox ori doar o injecție de normalitate faptul că cel mai recent survol al artei contemporane românești este executat de un critic de artă exterior spațiului nostru: Jane Neal este un binecunoscut curator britanic independent, ale cărui scrieri și recenzii (adeseori cu valoare de verdict) sunt publicate de reviste prestigioase, printre care *Art Review*, *Modern Painters*, *Contemporary*, *Flash Art* ori *Art in America*. Desigur, Neal cunoaște de ani buni dinamica scenei contemporane românești, prima ei întâlnire (cel puțin) cu nucleul clujean având loc în 2005. Publicat la începutul lunii septembrie 2009 în *Modern Painters*, eseu „The New Roman(ian) Order” reușește să sintetizeze o serie de poziții artistice propuse de generația mea, al căror numitor comun, în ciuda nuanțelor, este identificat de Jane Neal în ascuțirea unei percepții individuale, amprentată nu o singură dată de predispoziția tinerilor artiști pentru ironie, cinism și, de ce nu, ermetism conceptual și atmosferă obscură. În completarea spuselor autoarei, aș identifica aici, în ciuda unor polarizări geografice oarecum beneficoare, stabilizarea unor discursuri individuale distincte, ușor de ghicit în paragrafele acestui index pe 2009 al artelor vizuale, cu observația că, în economia textului de față, nume ori situații grăitoare vor fi fost trecute prea rapid cu vederea. Să traversăm totuși, în cele ce urmează, câteva dintre cele mai consistente episoade ale anului 2009. Două debuturi marchează, din punctul meu de vedere, anul 2009. În februarie a fost inaugurat Pavilion Unicredit – centru de artă și cultură contemporană, rezultat al unei colaborări îndelungate între revista *Pavilion*, Bucharest Biennale și Unicredit

Țiriac Bank: definit ca spațiu independent de producție și cercetare a vizualului, a discursivului și performativului, Pavilionul își propune să organizeze anual trei-patru expoziții cu participare internațională, pentru ca o serie de evenimente discursive, seri de proiectii și întâlniri cu caracter educațional (similare formatului unei Free Academy) să activeze segmente bine configurate ale publicului larg. „Statement” (curator: Lia Perjovschi), „How Innocent is That?” (curator: Eugen Rădescu) și „Exploring the Return of Repression” (curator: Răzvan Ion) sunt doar primele trei expoziții ale Pavilionului. În plus, tânăra echipă a centrului pune la dispoziție un Pavilion Resource Room (cu trei secțiuni: Documentary, Inspirational, Drop Box), practic o „non-arhivă” creată de Răzvan Ion și de Eugen Rădescu. A doua antrepriză ar fi cea inițiată de Asociația E-cart.ro: lansat în martie 2009, „Café-bar Manifest” este o platformă a Departamentului pentru Artă în Spațiul Public (desprins din proiectul-pilot „Spațiul Public București/Public Space Bucharest 2007”), ce-și dorește să încurajeze dezbateră legată de sfera publică din România și să catalizeze o serie de intervenții în structura urbană și socială a orașului.

Vernisaj „Exploring the Return of Repression”, curator: Răzvan Ion
© Pavilion Unicredit

„Café-bar Manifest” ocupă temporar spații diverse ale orașului – fie ele cafenele, terase ori cantine –, pentru a oferi astfel un cadru informal discuțiilor legate de tema sferei publice. „Comunismul nu s-a întâmplat... încă!” (Control Club, 18 martie); „Genealogii ale postcomunismului” (terasa deBufet, 6 mai); „Public Image” (El Comandante, 14 mai); „Ce (mai) e de făcut?” (Grădina de vară UNITER, 13 iulie); „Arta critică și spectatorii săi” (Green Hours, 17 octombrie) sunt primele secvențe ale acestui program, ai cărui invitați numără artiști, scriitori, teoreticieni ai culturii, filosofi, curatori, critici de teatru ori de film, sociologi, antropologi ori politologi.

Mă credeți sau nu, această dimensiune discursivă a artei contemporane românești își găsește loc abia după certificarea unei producții. Iar în acest sens, nu cred să mai fie cazul a negocia rolul propulsiv pe care-l joacă, alături de o mână de curatori români, o serie de instituții (desigur, inegale ca anvergură a formulei administrative, însă la fel de competitive ca ofertă culturală) în impunerea pe scena internațională a unor artiști, astăzi majoritatea în jur de treizeci și ceva de ani. Inițiate și coordonate de personaje deopotrivă versatile și carismatice, Bienala de Artă Contemporană Periferic și Asociația Vector din Iași, galeriile Plan B (Cluj și Berlin), Andreiana Mihail și Ivan Gallery (București) ori Mihai Nicodim (Culver City, California) și-au respectat încă de la bun început, cu consecvență, interesul acordat unui vocabular relativ recent al practicilor artistice, pentru ca, în ultima vreme, portofoliile lor discursive ori expoziționale să facă treptat loc și unei secvențe a artei românești al cărei debut s-a consumat mult înainte de 1989 (vezi Ion Grigorescu ori Geta Brătescu).

De curând am primit impetuosul catalog conceput de Angelo Gioe și publicat de Silvana Editoriale Milano cu ocazia expoziției „Sounds & Visions. Artists’ Films and Video from Europe. The Last Decade” (curatori: Angelo Gioe și Maria Rosa Sossai), expoziție găzduită de Muzeul de Artă din Tel Aviv în perioada

6 februarie – 7 martie 2009. Acest *joint venture* între Istituto Italiano di Cultura, Institut Français, Goethe Institut și Institutul Cultural Român, pus la cale ca parte semnificativă a manifestărilor de celebrare a unui centenar de existență a orașului Tel Aviv, a prezentat o selecție a celor mai bune piese de artă video din Europa. Invitația a fost adresată unor artiști din douăzeci și unu de state membre ale Uniunii Europene, printre care se numără figuri extrem de interesante în arta contemporană, precum Steve McQueen (autorul Pavilionului Marii Britanii la ultima ediție a Bienalei de Artă Contemporană de la Veneția, 2009), Guido van der Werve (ale cărui înregistrări ale unor performance-uri halucinante au captat la maxim atenția acordată secțiunii curatoriate de Adam Budak în cadrul Manifestei 7, desfășurată în 2008 la Trentino-Revereto), Haris Epaminonda ori Deimantas Narkevicius.

Ei bine, într-un astfel de tur de forță al artei video recente, prezența duo-ului Mona Vătămanu și Florin Tudor, susținută în catalogul menționat prin contribuția lui Mihnea Mircan, nu doar adaugă o simplă linie în biografia lor artistică (între participarea din 2008 la Bienala Internațională de Artă Contemporană de la Berlin ori Periferic de la Iași și expozițiile personale „Dissolving Absolute Structures”, de la Kunstverein Ludwigsburg, și „Surplus Value”, de la BAK – basis voor actuele kunst, Utrecht), ci indică și maturitatea unui discurs deopotrivă conceptual și metaforic al celor doi artiști. Tot 2009 este anul participării Monei Vătămanu și a lui Florin Tudor în expoziția de grup „Videos Europa”, organizată de Le Fresnoy, Centrul Internațional al Artelor Contemporane, Lille, precum și, în cadrul Frieze Art Fair Londra (15-18 octombrie 2009), la secțiunea non-comercială Frame, dedicată expozițiilor individuale (prin galeria Andreiana Mihail). Există încă, e drept, o rezervă a publicului de specialitate (și nu numai) în ceea ce privește participarea galeriilor la marile târguri internaționale de artă, dar aceasta este doar consecința unei înțelegeri eronate a climatului pe

care astfel de întâlniri îl generează. Privirea piezișă către târguri este doar una dintre disfuncțiile celui care se plasează voit la periferia spațiului cultural actual, de vreme ce astfel de antreprize ca Frieze Fair ori Liste Basel fac tot mai mult loc astăzi unui set întreg de sesiuni teoretice, chiar și interdisciplinare, unor proiecte special comisionate artiștilor pentru prezența la astfel de evenimente, bucurându-se incredibil de mult de atenția pieței valorilor culturale, și nu doar de cea a experților pe piața de artă. Dezinvoltura unor galerii ca Plan B și Andreiana Mihail de a participa în aceste competiții internaționale a propunerilor artistice a atras după ea, ca o locomotivă, atenția unor comentatori de regulă destul de zgârciți în a paria pe „noul venit”, care și-au luat astfel răgazul să analizeze cu atenție contextul artelor vizuale din România. Tot în acest sens, deloc întâmplător, Mihai Pop (coautor, împreună cu Adrian Ghenie, și coordonator al proiectului Galeria Plan B Cluj) a fost invitat de organizatorii Bienalei de Artă Contemporană de la Praga (ediția a IV-a, 14 mai – 26 iulie 2009) să propună spre participare o serie de poziții artistice, expoziția intitulându-se „Staging the Grey”.

Selecția lui Mihai Pop, fiind operată pe segmentul etichetat (mai mult sau mai puțin fericit) „Școala de la Cluj”, i-a inclus pe artiștii Marius Bercea, Andrei Cămpăan, Radu Comșa, Oana Fărcaș, Adrian Ghenie, Cantemir Hauși, Victor Răcățău, Șerban Savu, Mircea Suciu – artiști al căror atașament față de pictura figurativă a câștigat o expunere internațională majoră în ultimii ani. Poate că dintre aceștia, în momentul de față, Adrian Ghenie a consumat cel mai semnificativ salt în ordinea vizibilității internaționale: biografia lui este ușor accesabilă pe Internet, vreau doar să menționez aici recenta sa expoziție personală la galeria Haunch of Venison, Londra, precum și expoziția curatoriată de Magda Radu la Muzeul Național de Artă Contemporană din București (noiembrie 2009 – februarie 2010). Aduag însă faptul că prima monografie a lui Adrian Ghenie apare în acest an la

Hatje Cantz Verlag, editor fiind Juerg Judin, alături de textul lui semnând și Anette Hüscher și Matt Price. Gripa pare deja bine instalată: tinerii artiști merg mai degrabă pe mâna editorilor străini pentru a-și vedea cataloagele/cărțile publicate, excepția fiind dată aici doar de colecțiile lansate de IDEA din Cluj.

Dacă ne oprim încă un moment asupra artiștilor clujeni, nu putem ocoli expozițiile artistului Victor Man: invitat la începutul lui 2009 la Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam, pentru o intervenție prilejuită de aniversarea instituției, el elaborează ulterior o spectaculoasă expoziție, de altfel prima sa personală în Franța, la Centrul Internațional al Artei și Peisajului din Vassivière (februarie – iunie 2009). „Attebasile” (curator: Chiara Parisi), organizată în parteneriat cu Ikon Gallery din Birmingham, prezintă piese realizate de Victor Man în ultimii doi ani: pictură, asamblaj, obiect, desen, precum și lucrări special produse pentru acest eveniment – toate acestea sunt menite să definească universul singular al artistului, pentru care autoreferențialul, memoria, identitatea politică și națională devin/rămân cuvinte cheie.

Vernisaj „Bad Times. Good Times” © Matei Bejenaru

Instalația prezentată la Vassivière intensifică atenția internațională acordată artistului, pentru ca, la scurtă vreme, Galeria Gladstone din New York să îl invite pe Victor Man pentru o expoziție personală în perioada mai – iunie 2009.

Revenind la segmentul artei video, trebuie considerată cu atenție selecția lui Matei Bejenaru pentru expoziția organizată la galeria de artă contemporană FUTURA din Praga, „Bad Times. Good Times” (3 martie – 19 aprilie 2009). Au fost prezentate proiecții și instalații video realizate de Ștefan Rusu, Viaceslav Druță, Lučeazar Boyadjiev, Cristina David, Vlad Nancă, Aurelia Mihai, Ștefan Constantinescu, Nikoleta Marković, Danilo Prnjat, Dumitru Oboroc, pentru ca interesantă să fie tocmai elasticitatea cu care Matei Bejenaru imaginează dialoguri conceptuale între piese ale unor artiști din Europa de Est. Expoziția și-a propus de altfel ca temă de reflecție discursurile critice privitoare la procesul de transformare a societății contemporane în acest context dat, structurat pornind de la noțiuni contradictorii (religie vs individualism; arhaic vs modern; rural vs urban; naționalism vs deschidere internațională), ce definesc nu doar climatul sociopolitic ori economic al regiunii, ci și mentalitățile ei.

Cu riscul unui mic abuz, aș adăuga aici faptul că Ștefan Constantinescu și Aurelia Mihai, ambii absolvenți ai Universității de Arte din București la jumătatea anilor '90, pentru ca apoi să se stabilească în Stockholm, respectiv, Hamburg, au fost prezenți inițial în cadrul edițiilor Bienalei Periferic de la Iași și doar ulterior la București, sub formatul unor instalații de autor la Muzeul Național de Artă Contemporană (Ștefan Constantinescu, „Mulțumesc pentru ziua asta minunată”, 2007; Aurelia Mihai, „The Social Being of Truth”, 2009 – curator: Oana Tănase). În plus, Ștefan Constantinescu este, în 2009, unul dintre artiștii expoziției „Seduția intervalului” (alături de Andrea Faciu și Ciprian Mureșan), expoziție propusă de curatorul Alina Șerban să reprezinte România în

cadrul Bienalei Internaționale de Artă Contemporană de la Veneția, ediția a 53-a (iunie – noiembrie 2009). Proiectul, așa cum a fost el formulat de Alina Șerban, își propune să rediscute relația dintre opera de artă și privitor, odată cu reactivarea unui set de noțiuni lansate de teoreticianul Michael Fried, pentru ca publicația ce însoțește expoziția să extindă registrul teoretic prin contribuții ale unor prestigioase voci în cultura contemporană, precum Mieke Bal, Roann Barris, Hanneke Grootenboer, Catrin Lundqvist, Erika Fischer-Lichte, Dan Lungu, Angelika Nollert, Katalin Timar, Saviana Stănescu, Andrei State, Ovidiu Țichindeleanu ori Adnan Yıldiz.

Cu toate că e subiectivă și fragmentară, sper ca suita evenimentelor punctate aici să stârnească interesul specialiștilor și al publicului larg de a cunoaște îndeaproape scena artistică din România, de a-i înțelege pulsul și de a paria pe cele mai dinamice direcții și personaje ale momentului.

Oana Tănase

Andrea Faciu, *EXUBERANTIA suspended*, 2009
Pavilionul României – Bienala de la Veneția. Ediția a 53-a
© Dan Vezentan @ newfolder

Evenimente în rețeaua ICR

Artiști români la Bienale

Participarea la bienalele internaționale de artă contribuie în mod deosebit la promovarea artiștilor din România în străinătate.

Organizatorii **celeia de-a patra ediții a Bienalei de Artă Contemporană de la Praga**, „Expanded Painting 3“, desfășurată între 14 mai și 26 iulie la Centrul de Artă Modernă „Karlín Hall“ din Praga, au invitat Galeria Plan B din Cluj pentru realizarea secțiunii românești, interesați fiind de pictura, în mare parte figurativă, a artiștilor din Europa de Est. Participarea cu expoziția „Staging the Grey“, curator: Mihai Pop, în colaborare cu Jane Neal, a fost susținută de Institutul Cultural Român de la Praga și a prezentat lucrări ale artiștilor Marius Bercea, Andrei Câmpian, Radu Comșa, Oana Fărcaș, Adrian Ghenie, Cantemir Hauși, Victor Răcățau, Șerban Savu și Mircea Suci. În cadrul Bienalei au expus 200 de artiști din 28 de țări, spațiul expozițional principal fiind destinat picturii.

Programul expozițional al galeriei Plan B din Berlin a fost susținut constant în ultimii doi ani de Institutul Cultural Român „Titu Maiorescu“ de la Berlin, iar

în 2010, în cadrul unui parteneriat strategic cu ICR, galeria va expune artiști români care nu au mai fost prezentați pe simezele berlineze.

În 2009 a avut loc **cea de-a 53-a ediție a Bienalei de Artă de la Veneția**, una dintre cele mai importante manifestări din peisajul contemporan al artelor vizuale. Alături de suportul logistic pus anual la dispoziție, Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția (IRCCU Veneția), împreună cu ICR Stockholm au contribuit la editarea și promovarea catalogului proiectului românesc – „The Seductiveness of the Interval“ (curator: Alina Șerban, comisar: Monica Morariu, autori: Ștefan Constantinescu, Andrea Faciu, Ciprian Mureșan). IRCCU Veneția a organizat în acest an și un concurs pentru acordarea unei rezidențe de creație pe durata Bienalei de Artă, câștigat de Mircea Nicolae. Acesta a realizat în spațiul Galeriei IRCCU Veneția proiectul personal „Globuri de sticlă“ și a fost curatorul celor 14 expoziții „Young Romanian Art“, în cadrul cărora au expus: Alina Andrei, Michael Baers, Bogdan Bordeianu, Răzvan Botiș, Tudor Bratu, Michele Bressan, Dragoș Burlacu, Simion Cernica, Claudiu Ciobanu, Elena Ciobanu, Alexandru Ciubotariu, Claudiu Cobilanschi, Alexandru Croitoru, Cuzina, Suzana Dan, Maxim Dumitraș, Nicoleta Esinencu, Bogdan Gârbovan, Mihai Iepure-Gorski, Mălina Ionescu, Teodor Isfan, Daniel Knorr, Cezar Lăzărescu, Benedek Levente, Lucian Muntean, Vlad Nancă, Cosmin Năsui, Mircea Nicolae, Dragoș Platon, Veda Popovici, Tudor Prisacariu, Lea Rasovszky, Alina Samoschi, Andy Sinboy, Jean-Lorin Sterian, Ștefan Tiron, Oana Toderică și No Limits Missionary. Lucrările au fost grupate tematic și au reflectat modificările structurale ale societății contemporane și raportarea la istoria recentă a României. Mircea Nicolae și-a propus ca, în viitor, lucrările artiștilor expuși la Veneția să constituie colecția permanentă a unui Muzeu al Artei Tinere Românești.

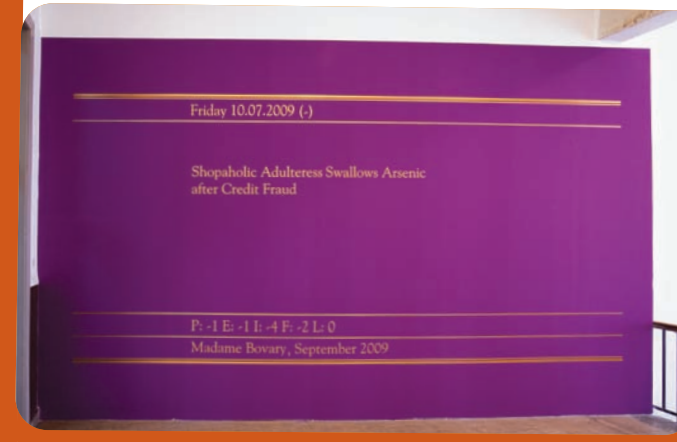
Evenimentul artistic cel mai marcant în spațiul cultural turc, a **XI-a ediție a Bienalei Internaționale de la**

„Staging the Grey“, curator: Mihai Pop

Istanbul, s-a derulat în perioada 12 septembrie – 8 noiembrie. Titlul ediției a fost preluat din cântecul de final al *Operei de trei parale* de Bertolt Brecht, iar curatorii au fost membrii What, How & for Whom, o organizație non-profit pentru artiști vizuali și curatori fondată în 1999 la Zagreb. Ediția intitulată „What Keeps the Mankind Alive?“ s-a desfășurat la Antrepo No. 3 (Karaköy), Tutun Deposu (Tophane) și Școala Greacă Feriköy (Sisli), primele două locații fiind foste spații industriale transformate în expoziții permanente. Ioana Nemeș, invitată la Bienală cu sprijinul ICR „Dimitrie Cantemir“ de la Istanbul, a realizat în spațiul ofertant al Școlii Grecești o instalație de text, parte a unei serii care își propune un dialog artistic cu spațiul urban și caracteristicile sale.

Ioana Nemeș a fost singurul artist român invitat în acest an la prestigiosul Târg de opere contemporane Volta NY (5-8 martie 2009), parte a maratonului de artă Armory Arts Week. Expoziția-instalație de pictură și sculptură, prezentată de Galeria Jiri Svestka (Praga) la Volta, s-a concentrat pe restabilirea unei legături între obiectele tradiționale românești și potențialul lor ritualic pierdut. Show-ul a fost ulterior vernisat și la Berlin. Pe 6 martie, Ioana Nemeș a fost invitatul

Ioana Nemeș la Bienala Internațională de la Istanbul

special al ICR New York pentru a vorbi atât despre temele recurente, despre diversele medii între care tranzitează opera ei, cât și despre inserția obiectelor tradiționale în discursul ei vizual actual.

„Prezența mea acolo a fost utilă și pentru că am putut explica mai bine despre ce este vorba în sculpturile mele. Iar prezentarea pe care am avut-o la ICR New York m-a ajutat mult să mă întâlnesc cu profesioniști din domeniu interesați de lucrările mele. În urma aceluia *artist talk*, am putut planifica expoziții/proiecte cu curatorii de acolo.“ (Ioana Nemeș)

La Stockholm, Ioana Nemeș a fost invitată (și în calitate de artistă de design interior Liste Noire), alături de Maria Drăghici (artistă și reprezentant La Bomba Studios/Centrul Comunitar Rahova-Uranus), prin intermediul ICR, în cadrul programului de discuții și prezentări „Supermarket Talks“. Programul a avut loc la **Târgul alternativ de artă „Supermarket 2009“** (13-15 februarie), unde Centrul de Introspecție Vizuală din București, condus de artiștii Anca Benera, Arnold Estefan, Cătălin Rulea și curatorul Alina Șerban, s-a prezentat cu un stand propriu. A fost prezentat proiectul „Ars Telefonica“, desfășurat la București în toamna 2008, la care au participat, printre alții, Studio Basar (București) și Carl Michael von Hausswolff (Stockholm).

„Supermarket este o călătorie și un proces. Atât în interior cât și în afară. Urmăresc acest proces și mă minunez. Ascult artă la telefon (Ars Telefonica) la Centrul de Introspecție Vizuală din București, vizitez arhiva unică de film de artă a Filmform, frunzăresc cărțile desenate de Trond Hugo Haugen pentru Editura No Cube și mă informez despre rețeaua Art în office.“ (*Dagens Nyheter*, 14 februarie 2009)

Artiști români în expoziții internaționale

Un alt proiect de succes a fost cel organizat de Accademia di Romania din Roma: „**Spazi Aperti VII – re:making worlds/ri:fare mondi**“ (27 mai – 11 iunie 2009). Au fost invitați în spațiile Accademia 55 de

artiști internaționali, reuniți într-o expoziție multimedia (video, instalații, performance, pictură, sculptură, arhitectură, fotografie, muzică, dans ș.a.). Ca și în edițiile trecute, „Spazi Aperti“ se naște din colaborarea artiștilor rezidenți în academiile și institutele străine din Roma. Invitat special al ediției din acest an a fost Universitatea Națională de Arte București, care a prezentat lucrări ale tinerelor sale talente.

După numai doi ani și jumătate de la înființare, Institutul Cultural Român de la Stockholm „a devenit un loc important pe scena artei din Suedia“. Constatarea îi aparține lui Håkan Nilsson, critic de artă la *Dagens Nyheter* – cel mai mare cotidian suedez – și apare în cronică despre expoziția pe care ICR Stockholm a propus-o în perioada 25 aprilie – 28 august la sediul Institutului – „**Visual Playgrounds: Cristina David & Anna Nyberg**“, curator: Catrin Lundqvist. Håkan Nilsson plasează expoziția „Visual Playgrounds“ în topul celor mai bune trei expoziții ale lunii mai, recomandând publicului suedez să n-o rateze (*Dagens Nyheter*, 31 mai 2009). Expoziția a fost special concepută pentru spațiul ICR Stockholm. Cele două artiste au intervenit una în lucrările celeilalte, precum și asupra spațiului Institutului, transformându-l

„Visual Playgrounds“ © Anna Nyberg

într-un loc de joacă vizual. Din expoziție a făcut parte și filmul *What Is Image?*, realizat de Catrin Lundqvist și de artistul Suwan Laimanee (Chiang Mai, Thailanda) pornind de la un text despre semnificația imaginii, scris de lectorul în filosofie Marcia Sá Cavalcante Schuback (Universitatea Södertörn, Stockholm) pentru catalogul expoziției.

Artiști români în galerii internaționale

Nu mai puțin importantă a fost susținerea pe care Institutul Cultural Român a acordat-o artiștilor români pentru a participa cu expoziții personale sau de grup în muzee și galerii internaționale.

Între 6 februarie și 14 martie, a avut loc la Muzeul de Artă Modernă din Varșovia **prima retrospectivă internațională a artistului Ion Grigorescu**. Deschiderea expoziției s-a transformat într-un adevărat eveniment public și de presă: la vernisaj au participat aproximativ 300 de persoane, după ce expoziția generase deja peste 20 de articole în presa scrisă, fiind menționată, ca știre distinctă, la principala emisiune de știri a postului public de televiziune. Retrospectiva, realizată în parteneriat cu ICR Varșovia, a fost gândită de unul dintre cei mai influenți curatori europeni, Kathrin Rhomberg, curatorul Bienalei de Artă de la Berlin, și a fost găzduită de unul dintre cele mai prestigioase spații expoziționale de artă modernă și contemporană din Polonia. Expoziția a atestat cota internațională a lui Ion Grigorescu și a prezentat o parte semnificativă din opera marelui artist: fotografii, fotografii pictate, filme și texte din perioada 1969-2008, provenind din diferite colecții din România, Austria și Franța. În ediția din aprilie 2009, revista *fair*, trimestrial german de artă și estetică, care apare la Berlin și Viena, a publicat o amplă prezentare a artistului Ion Grigorescu.

Artistul, unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai artelor vizuale românești din anii '70-'80, a cărui activitate și contribuție pe scena alternativă din

Retrospectivă Ion Grigorescu la Varșovia © Ion Grigorescu
„Misteriosul artist român rămâne în continuare o enigmă. Ion Grigorescu e un descoperitor și, în același timp, un personaj care preferă să rămână un marginal.“ Dorota Jarecka, *Gazeta Wyborcza*, 14 februarie 2009

România au făcut în ultimii ani obiectul a numeroase expoziții în Europa, a participat anul acesta la vernisajul primei sale prezențe în spațiul nord-american, în data de 28 august, la **galeria Ludlow 38 din New York**. Expoziția, ai cărei curatori sunt Anders Kreuger (European Kunsthalle Köln) și Tobi Maier (Ludlow 38), a fost concepută ca un duo Ion Grigorescu – Lili Dujourie (Belgia) și a inclus filme și fotografii realizate de Ion Grigorescu în anii '70. Ca urmare a acestei prime prezențe la New York, lucrarea sa video *Dialog cu Nicolae Ceaușescu* a fost inclusă în expoziția „*Revolutionary Voices: Performing Arts in Central & Eastern Europe in the 1980s*“, găzduită de New York Public Library for Performing Arts, în perioada noiembrie 2009 – martie 2010, proiect-far din seria de evenimente organizate în cadrul festivalului „*Performing Revolutions in Central and Eastern Europe*“, inițiat de New York Public Library for Performing Arts, la care ICR New York este coorganizator și partener. Prezența la vernisaj, curatorii

Marc și Livia Straus au ales lucrările lui Ion Grigorescu, *To My Beloved Bucharest* (video, 1977) și *Autoportret* (fotografie, 2007), pentru a fi prezentate în cadrul expoziției „*After the Fall*“ (19 septembrie 2010 – 26 iulie 2011), alături de lucrări ale unor artiști vizuali din Slovenia, Cehia, Ungaria, Letonia, Albania și Georgia. Lucrările altor șase artiști vizuali români, printre care Adrian Ghenie, Șerban Savu, Ciprian Mureșan și Marius Bercea, vor fi incluse în expoziția care va fi organizată și găzduită de Hudson Valley Center for Contemporary Art, New York.

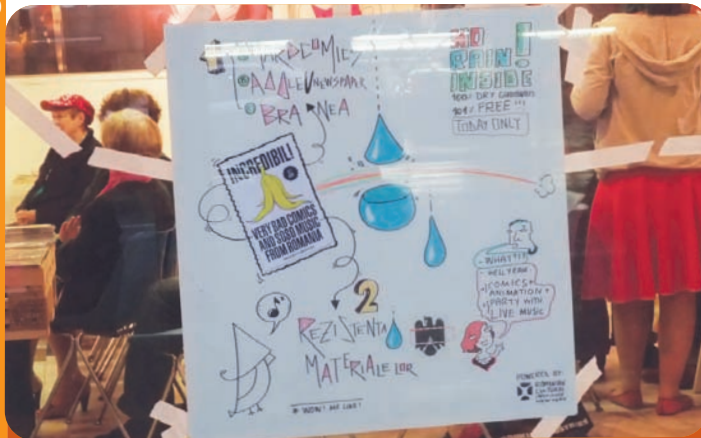
Un alt moment semnificativ în istoria artei românești ce îl aduce în prim-plan pe Ion Grigorescu alături de Ștefan Bertalan și Florin Mitroi este surprins de proiectul expozițional inițiat de ICR București prin Direcția Arte Vizuale – „**Cel ce se pedepsește singur**“. Organizată la Centrul Cultural Palatele Brâncovenești de la Mogoșoia în perioada 5 aprilie – 15 mai, expoziția a fost itinerată la Muzeul de Artă din Timișoara (25 mai – 30 iunie), la Muzeul Brukenthal din Sibiu (11-30 august), la Muzeul de Artă din Cluj (16 septembrie – 18 octombrie), dar și în străinătate la abația Klosterneuburg din Viena (19 noiembrie 2009 – 15 martie 2010) și la Parlamentul European de la Strasbourg (15-18 decembrie 2009). Expoziția se dorește a fi o radiografiere antropologică a tragismului istoriei noastre recente. De aceea este însoțită de un masiv volum de 334 de pagini, o publicație care conține, pe lângă cele 300 de reproduceri ale lucrărilor din expoziție, mărturii scrise ale celor trei artiști (din anii '80-'90), facsimile după schițe și desene ale acestora, studii critice de istoria artei contemporane, eseuri de antropologie istorică, dar și o amplă cronologie (ilustrată) a civilizației materiale, politice și sociale din România anilor '80-'90.

Nici cultura urbană nu a lipsit dintre proiectele ICR. Artista Flash Rosenberg, rezidentă în cadrul programului „*LIVE*“ de la New York Public Library, a acordat virtual premiul pentru Cel mai bun și mai comic titlu de eveniment din New York titlului „**Vey**

Bad Comics & So-So Music from Romania“.

Evenimentul a fost prezentat de ICR New York pe 5 iunie, cu ocazia primei inserții românești la MoCCA – Museum of Cartoon and Comic Art Festival. Artistul Matei Branea a prezentat publicului american publicațiile *Hardcomics* și *Aooleu*, precum și scena de bandă desenată și comic art din România. Aflată pentru prima oară la New York, formația Rezistența Materialelor a susținut un concert *live*. Manifestarea a fost extrem de bine primită, blogurile specializate în comics-uri punctând participarea românească în festival, alături de cea a publicațiilor nordice, în mare vogă în S.U.A. MoCCA – Museum of Cartoon and Comic Art Festival este unul dintre cele mai mari festivaluri de gen din S.U.A., la care iau parte anual peste 100 de publicații din întreaga lume, precum și numeroși artiști și specialiști în domeniu. Artiștii români au fost promovați și în cadrul unui

„Adevărata surpriză în ce privește participarea internațională în festival a fost însă prezența Editurii *Hardcomics* din România, care împărțea copii ale ziarului internațional de comics *Aooleu*, publicație care dă o perspectivă extraordinară și acaparatoare asupra sensibilităților bizare, fascinante ale comunității artistice din această țară.“ <http://thedailycrosshatch.com/2009/06/07/the-cross-hatch-rehash-mocca-2009/comment-page-1/>

număr special al publicației trimestriale de artă și cultură contemporană *A5 Magazine* din Israel, număr lansat la începutul lunii decembrie 2009 în parteneriat cu ICR Tel Aviv. Artiști vizuali și scriitori au fost invitați să propună lucrări pe tema „REMIX (Choose your favorite song. Create your artwork inspired by the song)“, publicația prezentând în paginile sale lucrări de artă vizuală și texte literare (în engleză și ebraică), fără limite de stil, gen sau tehnică, propuse de artiști din Israel și din întreaga lume.

Artă de patrimoniu în Europa și Statele Unite

În seria proiectelor dedicate promovării patrimoniului cultural românesc, ICR New York este partener în organizarea primei expoziții dedicate Culturii Cucuteni în spațiul nord-american găzduite de ISAW – Institute for the Study of the Ancient World din cadrul New York University. Obiectele expoziției, intitulată „**The Lost World of Old Europe – The Danube Valley, 5000-3500 BC**“, provin din peste 20 de muzee din trei țări: România, Bulgaria și Republica Moldova. În deschiderea expoziției, ICR New York a organizat și a găzduit, în data de 12 noiembrie, o masă rotundă cu participarea lui Crișan Mușețeanu, director al Muzeului Național de Istorie a României, și Ioan Opreș, cercetător în cadrul aceleiași instituții. Expoziția este însoțită de o serie de evenimente, care pun în dialog exponatele arheologice cu contextul contemporan din țările partenere și în primul rând din România, și de un catalog academic, realizat de ISAW, în parteneriat cu Princeton University Press.

Interesat de Cultura Cucuteni a fost și Muzeul Național de Arheologie din Varșovia, unde, în intervalul septembrie 2009 – ianuarie 2010, a fost deschisă expoziția „**Arta și religia Neoliticului – Cultura Cucuteni**“, care a prezentat publicului polonez aproximativ 500 de obiecte de cult și artefacte aparținând uneia dintre cele mai vechi și mai fascinante culturi răspândite pe teritoriul european. Majoritatea obiectelor nu mai fuseseră niciodată expuse anterior

„Superbe vase de ceramică, splendid ornate cu motive geometrice, trupuri goale de femei, cu care s-ar putea mândri și cei mai buni artiști contemporani, toate vechi de 5 000 de ani. Aceste bijuterii pot fi admirate în Muzeul Național de Arheologie. Expoziția este deschisă din 16 septembrie până în 14 ianuarie 2010 și cuprinde peste 300 de exponate românești, originale, care creează o imagine a culturii materiale și spirituale a locuitorilor teritoriului României de astăzi, unul din leagănele civilizației europene.“ Krzysztof Kowalski, *Rzeczpospolita*, 14 septembrie 2009

în Polonia. Organizată sub patronajul onorific al ambasadorului României în Republica Polonă, E. S. Gheorghe Predescu, și a lui Adam Struzik, mareșalul Voievodatului Mazovia, expoziția a fost realizată de specialiștii Complexului Muzeal Bucovina din Suceava (susținut de Complexul Muzeal Moldova din Iași și de Muzeul de Arheologie din Tecuci) și de cei ai Muzeului Național de Arheologie al Poloniei, cu sprijinul financiar al Ministerului Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național și cu susținerea financiară și logistică a Institutului Cultural Român de la Varșovia. Una dintre cele mai importante expoziții de patrimoniu organizate de România în străinătate, în ultimii 20 de ani, a fost „**Culorile Avangardei. Arta în România între 1910-1950**“, deschisă la Muzeul Național de Artă Contemporană – Chiado din Lisabona, în

perioada 26 martie – 21 iunie, și la Národní Galerie din Praga, în perioada 2 iulie – 20 septembrie. Au fost selectate 65 dintre cele 106 tablouri prezentate în cadrul evenimentului inițiat de ICR în anul 2007 ca parte a programului „Sibiu – Capitală Culturală Europeană“.

Lucrările, provenind de la nouă muzee românești partenere ale ICR (Muzeul Național de Artă al României, București, Muzeul Național Brukenthal din Sibiu, precum și muzeele de artă din Brașov, Craiova, Constanța, Drobeta Turnu-Severin, Galați, Oradea și Tulcea), constituie o investigație a condițiilor politice, culturale și estetice ale emergenței avangardei și tradiționalismului local și a evoluției lor până la sfârșitul secolului XX. Pornind de la modernismul matur de tip expresionist și postimpresionist al lucrărilor din jurul anilor 1910, expoziția prezintă experiențele artistice, concomitent traumatice și utopice, determinate de Primul Război Mondial. Turnura istorică a generat o rupere de ritm în dezvoltarea culturală, impunând figuri remarcabile precum Arthur Segal (viitor lider al Novembergruppe din Berlin), Marcel Iancu (fondator al dadaismului la Zürich, împreună cu Tristan Tzara), Hans Mattis-Teutsch (pictorul abstract legat atât de Bauhaus, cât și de Der Blaue Reiter, dar și de cercurile avangardiste din România și din Ungaria), Corneliu Michăilescu sau M.H. Maxy ori Victor Brauner. Lor li se adaugă lucrările clasic-moderniste ale unui Theodor Pallady sau acelea militant-tradiționaliste semnate de Camil Ressu, Francisc Șirato sau Ion Theodorescu Sion. „Ambele contexte unde avangardele moderniste au încercat să se impună s-au confruntat cu o dominantă culturală foarte conservatoare, ceea ce a dat naștere, în opera unor artiști români și portughezi, la două perioade: una de apropiere față de marile centre; alta de negociere cu orizonturile posibile în contextul lor cultural opresiv.“ (Pedro Lapa, directorul Muzeului Chiado din Lisabona)

Muzica și viața ei românească

Conștientizăm sau nu această realitate – în 2009 se împlinesc 20 de ani de când situația politică s-a schimbat în România și în întreaga zonă central și est-europeană, domeniile artistice fiind profund influențate de aceste transformări.

Mulți muzicieni români care au concertat în România și în acest an, în stagiune sau în festivaluri, sunt acum personalități ale lumii muzicale naționale sau internaționale, iar dacă în 1989 Europa de Est nu ar fi pornit într-o altă direcție istorică, traseul lor profesional ar fi fost, cu siguranță, altul. Deși în aceste ultime două decenii, cea mai mare parte dintre acești muzicieni au revenit într-un fel sau altul, mai devreme sau mai târziu, pe scenele românești, în 2009 aceste apariții pot căpăta un caracter simbolic.

Mari muzicieni români ai lumii pe scenele de acasă

L-am ascultat de mai multe ori în România ca solist pe violonistul Liviu Prunaru, actualmente concertmaestru al Concertgebouw Amsterdam. În cazul liderului celei mai valoroase orchestre din lume la acest moment, Stradivarius-ul său nu reprezintă o excepție, ci este un indiciu al normalității.

Liviu Prunaru – care de-a lungul carierei sale începute la Craiova pe un instrument chinezesc și continuate apoi pe alte instrumente de valori și condiții foarte diferite, cel mai recent fiind un Andrea Guarneri – a redemonstrat la Ateneu că sunetul e omul. Am descoperit la el forță, strălucire, noblețe intelectuală, bucurie în fața muzicii. Tocmai de aceea, aparițiile viitoare ale lui Liviu Prunaru pe scenele din țară unde evoluează periodic, cu generozitate, nu ar trebui ratate de niciun meloman.

Cvartetul Belcea – o prezență susținută pe scenele de la noi în ultimii ani (aflat în cel de-al treilea an

de colaborare cu Institutul Cultural Român pentru rezidența de la Ateneul Român) – reprezintă o altă notă pozitivă, de data aceasta Corina Belcea-Fisher fiind cea care îi aduce și pe partenerii săi spre România, oferind publicului de acasă contactul cu nivelul cel mai înalt al artei cvartetului în contemporaneitate (Cvartetul Belcea este artist exclusiv EMI). Ascultând la București Bartók, cvartetele de Britten, numeroase titluri de Haydn sau Beethoven, remarcăm versiuni interpretative „la zi”, încorporând o știință a muzicii specifică secolului XXI, printr-o sinteză stilistică și o performanță tehnică de elită. Institutul Cultural Român a prezentat proiectul „Belcea”, girând unul dintre puținele acte de cultură muzicală clasică de anvergură europeană care se derulează la București între două ediții ale Festivalului „Enescu”.

În paralel cu programul de concerte, membrii cvartetului au susținut, în cadrul rezidenței, și cursuri de măiestrie cu tineri muzicieni din România și din Republica Moldova, constituiți în cvartete.

Liviu Prunaru © Virgil Oprina

Angela Gheorghiu se întoarce spre România

În luna martie avea loc lansarea internațională cu *Madama Butterfly* de Puccini în versiune discografică, având-o ca protagonistă pe Angela Gheorghiu. În iunie, artista revenea în contextul unui spectacol de poezie și muzică la Teatrul Național din Capitală, pentru ca, în luna septembrie, să poată fi ascultată de orice bucureștean, în concertul în aer liber, susținut în Piața Constituției, de ziua Bucureștiului. De această dată, contextul în care a oferit câteva momente vocale publicului bucureștean a fost unul de excepție. Alți șase muzicieni și actori de renume (Radu Beligan, Victor Rebengiuc, Horațiu Mălăele, Mihai Ungureanu, Gabriel Croitoru și Johnny Răducanu) au evoluat pe scenă alături de Angela Gheorghiu, într-un cadru inedit pentru această episodică revenire în fața publicului de acasă.

În ultimii ani, românii au văzut-o sau auzit-o mai mult prin intermediul CD-ului sau DVD-ului. Alături de acea perfecțiune fără de care nu se mai poate rămâne în prim-plan, Angela Gheorghiu comunică prin fiecare inflexiune vocală, transmite, vibrează, există prin muzică. Artista reprezintă acel tip de performanță care se definește doar prin raportare la vârfurile lumii muzicale internaționale. Totuși, ea nu pierde ocazia de a se reîntâlni cu publicul primilor ei ani de carieră, atunci când i se oferă prilejul.

Tonul declarațiilor ei rămâne constant: „Niciodată nu am permis nimănui să-mi adreseze întrebarea «dacă și când am lăsat România!»! Niciodată nu am plecat din România. Orice cântăreț de operă trebuie să călătorească pentru a face o carieră internațională”.

Sincronismul cu Europa și cu lumea

Producțiile făcute de români pentru români continuă totuși să reprezinte partea cea mai consistentă a vieții noastre muzicale. Aspectul pozitiv este dat de tendințele tot mai bine individualizate la managerii din domeniu de a încerca într-un fel sau altul o aducere la nivelul lumii muzicale europene.

Angela Gheorghiu © Gabriel Hennessey

Într-o sincronizare culturală de talie europeană sau cel puțin central-europeană, premiera cu *Evgheni Oneghin* a Operei Naționale din București a fost lansată în luna martie la 130 de ani de la premiera absolută a operei lui Ceaikovski, în același timp cu montările omonime de la Teatrul Național din Praga și de la Opera de Stat din Viena. Ion Caramitru semnează regia producției bucureștene, după ce a montat *Evgheni Oneghin* în urmă cu 14 ani, la Belfast.

Fără a împinge montarea în direcția unui modernism evident, regia lui Ion Caramitru controlează evoluția soliștilor, dar mai ales aparițiile picturale ale Corului Operei pregătit de Stelian Olariu (care de altfel încântă, ca de obicei, și la nivelul interpretării vocale). Tineretea distribuției, esențială pentru energia pe care o degajă întreaga montare, a marcat deplin atmosfera.

Un alt exemplu poate fi considerat premiera cu musicalul *Romeo și Julieta* creat de Gérard Presgurvic, după piesa lui Shakespeare, la Teatrul de Operetă „Ion Dacian” (premiera absolută a avut loc în 2001, la Paris, ajungând la două milioane de spectatori într-un singur an, ulterior musicalul fiind montat în Canada, la Londra, Amsterdam, Budapesta, Seghedin, Moscova, Viena, Seul, Taipei și Monterrey - Mexic).

Romeo și Julieta a devenit un succes autentic și la București, motivele nefiind numai cele ale spectacolului vizual și „tehnic”, deși nici acestea nu sunt de neglijat. Montarea este în bună măsură similară celei de la Budapesta, pentru această producție fiind invitați artiști și tehnicieni de la Teatrul de Operetă și Musical din capitala ungară. Spectacolul are numeroase ingrediente pentru succes, de la costume și decoruri spectaculoase, o coregrafie și o mișcare scenică remarcabile, totul pe un fond muzical deosebit de plăcut și accesibil.

Romeo și Julieta este, totuși, primul musical rock pus în scenă de o instituție de teatru muzical din România. Ceea ce a convins însă la premieră a fost distribuția și în mod special titularii celor două roluri principale, Jorge (George Papagheorghe) și Simona Nae, cântăreți de anvergură, dublați de dansatori și actori pe măsură. În lume, acest musical a fost vizionat de peste 5 milioane de spectatori, având un record de vânzări de albume de peste 7 milioane de copii. Bucureștiul se află de acum în acest circuit. Un alt tip de sincronism este reflectat de preluarea pentru un prim sezon românesc a proiectului „The Met: Live in HD” la The Light Cinema, într-una din sălile de la Liberty Center. Din 2009, România a devenit a 30-a țară din lume care preia la cinema transmisiile live ale spectacolelor Metropolitan New York, începând

cu a doua stagiune a acestei idei cu totul originale a lui Peter Gelb, directorul general al scenei newyorkeze. „The Met: Live in HD” la Liberty Center înseamnă un nou cinematograful adăugat celor 800 din întreaga lume, unde se transmit aceste spectacole care, pentru a compensa diferența de fus orar față de Europa, au loc la New York la prânz.

În aceeași idee a revitalizării relației cu publicul, preluarea unei rețete vieneze sub sigla Bucharest Music Film Festival a animat centrul Capitalei sub semnul muzicii clasice și în această vară, sezonul estival deschis astfel la final de iunie încheindu-se prin Piața Festivalului „Enescu” în septembrie.

Îmbinarea prezentării unor spectacole lirice filmate, cu muzica clasică live, a muzicii clasice cu jazzul sunt elemente esențiale ale acestor evenimente, reper al vieții culturale de vară din București. Plăcerea publicului nu a părut a fi afectată sub nicio formă de problemele de sonorizare sau de claxoanele și sirenele mașinilor din traficul care înconjură spațiul de desfășurare a spectacolului. Atmosfera a fost extraordinară, iar ambianța generală era una care ne face să sperăm în existența unei stări de normalitate culturală.

O privire din perspectivă națională

Bucureștiul nu este, fără îndoială, singurul centru muzical al României; inițiative remarcabile există și în alte orașe. O problemă de vizibilitate rămâne totuși reală, iar aceasta favorizează evenimentele muzicale ce au ca punct de plecare Capitala. Când acest tip de manifestări capătă însă anvergură națională, lucrurile se schimbă.

Brașov, Oradea, Pitești, Sighișoara, Reghin, Tîrgu-Mureș, Baia Mare, Cluj-Napoca, Sibiu, Timișoara, Lugoj, Bacău, Iași, București au fost reperatele celui de-al doilea turneu Stradivarius susținut de Alexandru Tomescu și de Horia Mihail între 15 aprilie și 12 mai, un turneu care s-a dorit cu totul deosebit prin cauza umanitară căreia i-a fost dedicat, și anume strângerea de fonduri pentru nevăzători. Entuziasmul publicului

a fost la unison în toate orașele incluse în itinerar. Comunicând perfect cu interlocutorul din fața pianului, Horia Mihail, un partener autentic de aceeași anvergură solistică, Alexandru Tomescu reușește tot mai bine să se apropie de profilul complex al unui muzician de secol XXI care, în afara performanței scenice, este deopotrivă implicat în viața publică.

Alexandru Tomescu își asumă, alături de Horia Mihail (cărora li se alătură în Romanian Piano Trio și Răzvan Suma – turneele lor Music On desfășurându-se toamna, pentru a treia oară în 2009), acel misionariat cultural pe care nu am știință să-l facă niciun alt exponent al generației de 30-40 de ani din niciun alt domeniu al culturii românești. Este o întoarcere către cei din afara lui, pe care dacă ar avea-o mai mulți tineri, nu atât de orientați strict către construirea propriei imagini, am fi, cu siguranță, mai mândri de ceea ce ni se întâmplă zi după zi.

Festivalurile de muzică clasică, mai ales cele din provincie, au reprezentat în 2009 un adevărat miracol. Ajuns la o ediție cu număr rotund, a zecea, Festivalul Internațional „Enescu și muzica lumii”, desfășurat în luna august la Sinaia, intră în această categorie.

Inițiat de violoncelistul Marin Cazacu, el a crescut an de an, ajungând în 2009 la 18 concerte și recitaluri în 12 zile, desfășurate pe Valea Prahovei. Un alt punct-cheie al acestei manifestări a fost constituirea Orchestrei Naționale de Tineret, tip de organism artistic colectiv care reprezintă chintesenta optimismului. Este o entitate artistică pe care nu puține țări își doresc să o aibă, iar dacă o au, să fie comparabilă cu cea pe care am ascultat-o în această vară sub numele de Orchestra Națională de Tineret din România, dirijorul Cristian Mandeal fiind cel care pregătește această orchestră de la înființarea ei.

Alexandru Tomescu și Horia Mihail © Virgil Oprina

Marele Festival „Enescu“

Amplarea acestui festival în 2009 era de neimaginat în toamna lui 1989. Acum, 20 de ani mai târziu, vedem zeci de orchestre europene fabuloase pe scenele noastre. În fruntea lor, descoperim uneori muzicieni români: Liviu Prunaru este concertmaestru la Concertgebouw Amsterdam, Bogdan Zvorișteanu este concertmaestru al orchestrei Suisse Romande, Lorenz Năsturică Hershcowici conducea la București, din dubla postură de concertmaestru și dirijor, Orchestra de cameră din München, la Maggio Musicale Fiorentino concertmaestru a fost la București și un violonist originar din Cluj, Ladislav Horvath.

Festivalul în cifre: 175 de evenimente la care au participat peste 1 800 de artiști străini și peste 1 300 de artiști români, aproximativ 40 000 de spectatori în Piața Festivalului, 7 000 000 de ascultători de radio... Și lista ar putea continua.

Revenind la acest minunat septembrie muzical 2009 la București, cifrele impresionante reprezintă prea puțin pe lângă publicul din sălile festivalului, din nou unul proaspăt, într-o proporție semnificativă, ceea ce ne face să sperăm într-un potențial reviriment al publicului tânăr al muzicii clasice. Din păcate, deseori motivele pentru care se vine la festival țin de dimensiunile de eveniment ale manifestării.

Ne plângem, după fiecare festival „Enescu“, că publicul nu rămâne aproape de muzica clasică. Cred că soluția ar fi ca măcar să încercăm să reînfrățim publicului concertele Filarmonicii sau ale Orchestrelor Radio în altfel de „ambalaje“, să le pictăm în culori mai vii, să prezentăm oamenilor fizionomiile unor muzicieni de excepție.

Oltea Șerban-Pârâu

Evenimente în rețeaua ICR

Muzica lui Enescu în marile săli de concerte

Devenit „un rival al puternicului festival de la Salzburg“ (Erica Jeal, *The Guardian*, 19 septembrie 2009), Festivalul și Concursul Internațional „George Enescu“, fondat în 1958, a ajuns în acest an la a XIX-a ediție. Institutul Cultural Român a fost coproducător și a susținut în luna martie turneul de promovare în principalele capitale europene. Au avut loc concerte interpretate de celebri artiști români și de invitații lor: Vlad Stănculeasa și Claudia Bara (sala Flagey,

George Enescu (1881-1955) „Pentru mine reprezintă Absolutul. Enescu a fost profund inspirat, indiferent de genul muzical pe care l-a abordat. Ne rămân încă multe de descoperit.“ Yehudi Menuhin

Bruxelles), Clara Cernat împreună cu Thierry Huillet (Palais de Béhague, Paris), Ana Tifu acompaniată de Giulio Biddau (Accademia di Romania, Roma), Alexandru Tomescu și Horia Mihail (sediul central Unicredit Viena), Luiza Borac (Ambasada României la Berlin) și violonistul Remus Azoitei acompaniat la pian de Eduard Stan, la Royal Academy of Music, Londra.

Remus Azoitei și Eduard Stan sunt și autorii albumului *George Enescu: Complete Works for Violin and Piano*. Editată de casa de discuri Hänssler din Germania, integrala s-a bucurat de aprecierea unanimă a criticii muzicale de specialitate.

Pentru a promova într-un context internațional lucrările lui George Enescu, Institutul Cultural Român a inițiat un turneu avându-i ca interpreți pe Remus Azoitei și Eduard Stan. Piese camerale semnate de Brahms au întregit repertoriul fiecărui concert, publicul meloman fiind astfel invitat să asiste la un adevărat regal muzical european.

Turneul „Enescu-Brahms Encounters“ din această toamnă a avut loc în mari săli de concerte europene și din Statele Unite ale Americii: Konserthuset, Stockholm; Palais des Beaux Arts, Bruxelles; Rudolfinum, Suk Hall, Praga; Auditorio Nacional, Sala de Camara, Madrid; Royal Library, Black Diamond, Copenhaga; National Concert Hall, Dublin; Carnegie Hall, New York și Salle Cortot, Paris, pentru a enumera doar câteva.

Numele sălii Cortot este legat de o altă premieră: anul acesta a fost prezentată publicului parizian integrala creației vocale a lui George Enescu. Cele 42 de lieduri ale compozitorului ilustrează o perioadă de creație de aproape douăzeci de ani, primele dintre ele, pe versuri în limba germană de Carmen Sylva, fiind scrise în 1898, la 17 ani. Organizat în două părți, evenimentul a avut loc la sala Cortot (25 ianuarie) și la Hôtel National des Invalides (5 octombrie). Opusurile enesciene au fost interpretate de mari nume ale muzicii clasice românești și internaționale: Leontina Văduva (soprană), L'Oiseleur des Longchamps (bariton), Alina Pavalache (pian), Viorica Cortez (mezzosoprană), Nathalie d'Ornano (mezzosoprană) și Ruxandra Cioranu (soprană).

Evenimentele au fost organizate împreună cu Société musicale française „Georges Enesco“, Muzeul Armatei din Paris, Forumul Austriac și cu sprijinul Muzeului Național „George Enescu“ din București.

Soprana Leontina Văduva, obișnuită a marilor scene lirice de la Covent Garden, La Scala din Milano și Metropolitan Opera, celebrează Ziua Națională a României într-un spectacol impresionant la **Teatrul La Fenice din Veneția** alături de violonistul Alexandru Tomescu și de pianistul Horia Mihail. Artiștii sunt acompaniați de Orchestra Teatrului La Fenice, sub bagheta dirijorului Andrea Battistoni. Programul muzical reunește compoziții diverse: *Uvertura Imnului Europei*, *Doina* și *Eu mă duc* de George Enescu; *Balada* lui Ciprian Porumbescu, dar și pasaje din opere de Rossini, Mozart, Verdi, Puccini etc. Cu această ocazie, la propunerea președintelui Institutului Cultural Român, primarul Veneției, domnul Massimo Cacciari, va fi decorat cu Ordinul Național pentru Merit în Grad de Mare Ofițer conferit de președintele României „în semn de recunoaștere a meritelor sale deosebite la

Leontina Văduva

promovarea și dezvoltarea relațiilor culturale româno-italiene, pentru promovarea imaginii reale a țării noastre și susținerea românilor în Italia“. Prin parteneriatul cu Societatea Română de Radiodifuziune, evenimentul a fost promovat pe Rai Radio, EBU (European Broadcasting Union) și Radio România.

Leontina Văduva este invitată să susțină un recital la începutul lunii decembrie în cadrul stagiunii **Societății Enescu**. Societatea a fost creată în 2007, la inițiativa Institutului Cultural Român de la Londra, sub patronajul Alteței Sale Regale Margareta, Principesa Moștenitoare a României, cu scopul de a promova în Marea Britanie opera remarcabilă, dar prea puțin cunoscută, a lui George Enescu. Pe lângă stagiunea de concerte organizate anual la sediul Institutului, Societatea oferă burse și sprijină publicarea operei lui George Enescu, precum și a unor cărți și studii despre compozitor. În cadrul stagiunii 2009, au concertat, printre alții, artiștii Yuko Inoue, Kathron Sturrok, Remus Azoitei, Eduard Stan, Nicolae Licareț, Amir Tebenikhin și Jaroslaw Nadrzycki.

Începând cu anul academic 2009-2010, Societatea acordă o bursă de studii unui student al Royal Academy of Music. Anul acesta, juriul format din Noel Malcolm, istoric și biograf al compozitorului George Enescu, Remus Azoitei, violonist și profesor la Royal Academy of Music, și Gabriela Massaci, directorul Institutului Cultural Român de la Londra, l-a desemnat câștigător pe Karim Said.

Jazzul românesc

După succesul ediției inaugurale din 2008, când 2 500 de spectatori i-au ovaționat pe Florin Niculescu, Didier Lockwood, Thomas Dutronc, Sansévérino sau Angelo Debarre, RomMusicProductions a organizat, împreună cu Institutul Cultural Român de la Paris, a doua ediție a Festivalului de jazz manouche „**Tzig'n'jazz**“, la sala Trianon (26 și 28 mai 2009). Violonistul român Costel Nițescu și acordeonistul Emy Drăgoi, stabiliți în Franța, dar moștenitori ai tradiției muzicale țigănești,

au fost amfitrionii unor staruri alături de care au mai cântat în concerte și cu care împărtășesc aceeași pasiune pentru moștenirea miticului chitarist Djago Reinhardt. Invitații muzicienilor români au fost, în acest an, acordeonistul Richard Galliano, chitaristul Biréli Lagrène și Stochelo Rosenberg, solista Anne Ducros, precum și virtuozii Juan José Mosalini la bandoneon sau Giani Lincan la țambal, nume cu greutate internațională în jazzul manouche și în alte stiluri. Organizatorul festivalului, Alin Predoi, pianist care trăiește la Paris din 1988, e convins că proiectul său, pe lângă calitatea spectacolului muzical, propune și o schimbare de mentalitate: „Vreau să arăt că imaginea negativă a țiganilor veniți din România este un clișeu care ar trebui depășit. Ei pot fi și agenți ai modernității, iar spiritul jazzului, cosmopolit, bazat pe improvizație și pasiuni împărtășite, ilustrează perfect această realitate“.

„Am ascultat jazz manouche, musette, etno jazz pe teme lăutărești românești, totul dozat cu inteligență și simț al scenei de Emy Drăgoi și invitații săi, apoi tzigian jazz, lăutărie sau jazz pur și simplu, Costel

Costel Nițescu, Anne Ducros, Antoine Hervier, Mathieu Chatelain, Adrien Moignard și Yoann Serra la „Tzig'n'jazz“, Paris

Nițescu uimind prin ușurința de a trece de la un gen la altul. Virtuozitatea uimitoare a celor doi, intrați fiecare într-o superbă competiție cu cea a invitaților lor, a smuls aplauze sincere spectatorilor care au umplut de această dată sala Trianon.“ (Oltea Șerban-Părău, *Adevărul*, 3 iunie 2009)

Cvintetul condus de Emy Drăgoi, din care fac parte țambalistul Constantin Lăcătuș, chitaristii Christophe Lartilleux și Doudou Cuillierier și tânărul de origine venezueleană Juan Sebastian Jiménez la ghitară bas, a susținut un concert de jazz și la Auditoriul Institutului Franco-Portughez din Lisabona, cu ocazia Sărbătorii Francofoniei. Evenimentul a fost precedat de o seară de jazz manouche, jazz românesc și compoziții de Stéphane Grappelli, Django Reinhardt și Astor Piazzola în interpretarea aceleiași Cvintet Emy Drăgoi, la clubul Onda Jazz (20 martie).

Succesul de care se bucură jazzul românesc a determinat multe institute culturale românești să-i dedice ample evenimente: Bruxelles (seria „**Jazz from Romania at the Music Village**“), Budapesta (programul lunar „**Locomotiva jazz**“), București („**Teach Me Tonight**“ cu Harry Tavitian și invitații săi), Viena (Festivalul „**hotROMania**“).

Seria de concerte „**Jazz from Romania at the Music Village**“, organizată de Centrul Român de Informare de la Bruxelles, a fost deschisă în februarie de „Imagine... Beatles on Jazz“, recital conceput de Vlad Popescu (tobe), Cristian Soleanu (saxofon), George Dumitriu (chitară) și Oliver Gatto (contrabas). În luna următoare, formația condusă de Nicolas Simion a susținut, pe lângă concertul de la Music Village, alte două *jam session* la clubul „the 12th floor“, Antwerp, și la Centrul Cultural Woluwe Saint-Pierre din Bruxelles, în datele de 21, respectiv 22 martie. Duetul Harry Tavitian – Cserey Csaba a continuat, în luna aprilie, seria de jazz de la Music Village. Același duet a deschis și programul „**Teach Me Tonight**“, care s-a derulat pe parcursul anului 2009 la sediul din București al Institutului Cultural Român: o călătorie în lumea jazzului de la blues la

Harry Tavitian la „Music Village“, Bruxelles

etno-jazz, din dorința de a împărtăși publicului bucuria muzicii, fără didacticism, ci spontan și firesc, așa cum este însuși jazzul. Pianistul Harry Tavitian, una dintre personalitățile care au marcat evoluția jazzului românesc, a gândit șase concerte-lecții cu invitații săi din țară și din străinătate.

Această serie se încheie cu un concert de Crăciun, la Ateneul Român. Întâlnirile au fost de tip interactiv, deschise discuțiilor cu publicul, tema concertelor fiind anunțată pe blogul lui Tavitian și pe site-ul ICR într-o secțiune dedicată acestui proiect, astfel încât dialogul cu publicul să poată continua și după concerte, online. În anul în care se împlinesc 20 de ani de la Revoluția din '89, Tavitian povestește ce a însemnat jazzul ca fenomen de rezistență în anii dictaturii comuniste, dar și cât de actual este el acum pentru libertatea spiritului, ca răspuns la presiunea globalizării și a depersonalizării.

Un alt jazzist care a marcat evoluția jazzului românesc a fost invitat să concerteze în Sala cu Oglinzi a Palácio Foz, renumita construcție arhitecturală din centrul istoric al Lisabonei. Jancy Körössy, creatorul stilului românesc, dar și cel care a făcut cunoscută lumii întreaga versiune proprie, de factură jazzistică, a *Rapsodiei nr. 1* de George Enescu, a cântat alături de Ramona Horvath.

„Improviatațiile jazziste la două pianе“, organizate în Peninsula Iberică de institutele culturale românești de la Lisabona și Madrid (13 și 16 iulie), au debutat cu Franz Liszt și au continuat cu evocarea unor pianiști precum Oscar Peterson, Erroll Garner, Bill Evans, încheindu-se cu parafraze ale folclorului românesc.

Jancy Körössy și Ramona Horvath au concertat și în fața publicului berlinez, în luna aprilie, dar și în cadrul programului „Locomotiva jazz“, inițiat de Institutul Cultural Român de la Budapesta, în parteneriat cu Federația Maghiară de Jazz. În Ungaria concertele se desfășoară lunar la Muzeul Comerțului și Industriei Turistice din Budapesta și la Grand Café Cinema din Seghedin. Jazziștii români improvizează alături de artiști din Ungaria, Slovacia, Germania și Marea Britanie. Pedro Negrescu, Cristina Pădurariu, Arthur Balogh, Mircea Tiberian, Lucian Nagy și Berti Barbera, printre alții, au concertat alături de Gyárfás István, Cseh Balázs, Márkus Tibor, Kollman Gábor, Stanislav Palúch, Christina v. Bülow, Robin Hilary Ashe-Roy.

Și anul acesta, jazzul românesc de calitate a fost prezent la Porgy&Bess, cel mai cunoscut club de jazz din Austria. **A treia ediție a festivalului de jazz**

Márkus Tibor (HU), Csepregi Gyula (HU), Arthur Balogh (RO) și Bágyi Balázs (HU) la „Locomotiva Jazz“, Budapesta

„hotROMania“, organizată pe parcursul a patru zile de Institutul Cultural Român de la Viena, a adus în fața publicului vienez trupele Marius Popp Quartett, Newsome & Lucian Ban, Sanda Weigl & Orchestra și Alexander Bălănescu trio.

Compozitor și improvizator celebru, violonistul Alexander Bălănescu a concertat în 2009 alături de cvartetul omonim sau de Ada Milea, la Accademia di Romania din Roma, pe scena celebrului Södra Teatern din Stockholm, în eleganta Sală de Concerte a Academiei Naționale de Muzică din Cracovia și la sediul Institutului Maghiar din Bruxelles. Bălănescu a făcut parte, de-a lungul timpului, din ansamblurile „Michael Nyman“, „Gavin Bryars“, cvartetul Arditti, iar din 1987 și-a creat propriul cvartet împreună cu James Shenton (vioară), Katie Wilkinson (violă) și Nick Holland (violoncel). În 2002, artistul a evoluat pe diferite scene din Marea Britanie alături de compozitorul american Philip Glass, cu care, de altfel, a și compus în 2004 un concert pentru violă.

Proiectul „Maria T“, inspirat de muzica Mariei Tănase, este rezultatul colaborării cu artistul video Klaus Obermaier (Austria) și a fost prezentat pentru prima oară în cadrul Festivalului „Art Rock“ din Bretagne, 2005. Institutul Cultural Român a programat spectacolul în 2009 la Stockholm (23 octombrie, Teatrul Södra) și în fața publicului polonez, în deschiderea Festivalului Culturii Române (23 aprilie). Festivalul, aflat la a doua ediție, este un proiect sincretic cuprinzând diferite forme artistice și culturale (muzică, film, literatură, teatru, conferințe) și s-a derulat în mai multe săli sau spații cunoscute din Cracovia.

În 2006, Alexander Bălănescu a adaptat, împreună cu Ada Milea, piesa *Insula* a poetului suprarealist român Gellu Naum. Spectacolul, interpretat în limba engleză, a fost comisionat de Oxford Contemporary Music în cooperare cu South Hill Park și iF06, și a avut premiera la Wesley Memorial Church, Londra. După o carieră internațională susținută, în 2009 piesa

Cvartetul Bălănescu la Stockholm

a fost prezentată publicului italian, în cadrul proiectului „Spazi Aperti“ de la Accademia di Romania din Roma (27 mai). Un alt text al lui Gellu Naum care a inspirat un spectacol realizat de Ada Milea împreună cu Dorina Chiriac și Radu Bânzaru a fost *Cartea cu Apolodor*. Aventurile pinguinului Apolodor au stârnit aplauzele entuziaste ale publicului parizian care a asistat, odată cu lansarea traducerii în limba franceză (*Voyage avec Apolodore*, Editura MeMo), la reprezentația Adei Milea în Sala Bizantină a Palatului Béhague. Reprezentația a fost urmată, în aceeași seară, de spectacolul *Insula*, pe care Ada Milea l-a susținut alături de Alexander Bălănescu, în același cadru.

Alexander Bălănescu este compozitorul coloanelor sonore a 20 de animații, numeroase spectacole de dans, filme de televiziune și cinema. Coloana sonoră a filmului *Tabló* (producție maghiară, la care a lucrat și actorul român Ioan Gyuri Pascu), compusă de Bălănescu, a fost cântată live în data de 2 martie 2009 la sediul Institutului Cultural Maghiar din Bruxelles, cu sprijinul Centrului Român de Informare de la Bruxelles.

Muzică world și alternativă

Deși partiturile clasice și jazzul au ocupat o bună parte din programele muzicale ale institutelor culturale românești din străinătate, nu au lipsit nici acordurile world sau cele alternative. În luna aprilie, Institutul Cultural Român de la Varșovia a organizat un **concert al formației Shukar Collective**, în inima cartierului Kazimierz, chiar lângă fostele locuințe ale evreilor lui Oskar Schindler. Cei aproximativ 600 de cracovieni prezenți la concert au răspuns cu îndelungi aplauze la amestecul exploziv de ritmuri tradiționale, muzică electronică și drum'n'bass care caracterizează muzica formației, transformând pentru câteva ore Piața Nouă din Kazimierz într-un mare ring de dans. În deschidere a concertat grupul polonez Transkapela, renumit pentru proiectele sale artistice care reinterpretează în context contemporan muzica tradițională din diverse regiuni poloneze, dar și din Bucovina, Maramureș sau Transilvania.

Cultura urbană a fost celebrată la New York în luna iunie printr-o expoziție de benzi desenate și muzică electronică. Expoziția artiștilor vizuali Matei Branea și Milos Jovanović, prezentată în cadrul festivalului organizat de Museum of Cartoon and Comic Art, a fost întregită de un *performance live* de muzică electronică semnat de Lucian Racovițan și Costin Basica, *alias* Rezistența Materialelor.

Fanfarele Ciocârlia și Shavale au fost invitate să concerteze la „Noaptea cluburilor europene“ (aprilie, Berlin), respectiv la Festivalul de jazz de la Istanbul, în luna iulie. Dacă în anii trecuți una dintre principalele atracții ale festivalului de la Istanbul a fost *Vaporul de Jazz*, care face o croazieră muzicală pe Bosfor, în acest an organizatorii au adăugat și un *Vapor Balcanic*, pe care publicul a avut ocazia să asculte, navigând între două continente, acorduri de muzică tradițională balcanică, atât de iubită în Turcia.

Un an de criză?

Anul 2009 a fost, și în zona publicistic-editorială, mai degrabă unul de criză: redacții împrăștiate, liste de achiziții înjumătățite, colecții consacrate ajunse la apariții sporadice, amânarea unor titluri din planul editorial pentru vremuri mai bune. Cifrele avansate la o dezbatere a editorilor din primăvară ar fi zdruncinat retorica oricărui optimist: „vânzările de carte în ianuarie și februarie 2009 au scăzut cu aproape 30%, editurile au disponibilizat 10-20% din personal și și-au diminuat planurile editoriale între 25-40%“. Și totuși, nici în anii faști cărțile care au meritat cu adevărat discutate (adică publicate) nu au fost semnificativ mai numeroase.

Istoria critică a literaturii române de Nicolae Manolescu, lansată în noiembrie 2008, la Târgul Gaudeamus, a avut toate datele să fie evenimentul editorial, publicistic și cultural al anului 2009. Întregul tiraj scos de Editura Paralela 45 a fost vândut, la

sfârșitul lui 2008, în doar câteva zile, după care au urmat – probabil pentru prima dată în istoria editorială postdecembristă – liste de așteptare, zvonuri despre un iminent tiraj secund. După fastuoasa lansare, cu un public imens, la care mult așteptata istorie literară a fost prezentată (de Mircea Cărtărescu) drept o lectură captivantă, dar și o mostră de „ferocitate critică“ din care „nimeni nu scapă“, a urmat receptarea critică, întinsă pe parcursul întregului an 2009.

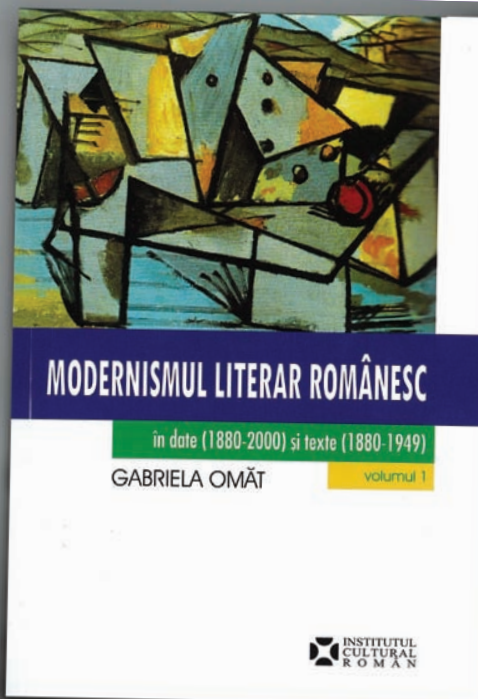
Sinteză ambițioasă și inegală, *Istoria critică...* a fost discutată pe tonuri diferite de criticii din diferitele generații. Astfel, pentru Dan C. Mihăilescu, „Cupola unei impresionante arhitecturi de-o viață, *Istoria...* lui Manolescu este totodată suma slăbiciunilor și semnul suprem al vulnerabilității sale... E clar că nicăieri în lume nu mai dai astăzi peste atare monumente clădite de unul singur prin decenii... Cu atât mai mult e de admirat frumoasa autoîncoronare a criticului nostru, care-și asumă impetuos, jovial, subiectivitatea și nedreptățile, inclusiv micile parti pris-uri“ (*Ideii în dialog*, ianuarie 2009).

La fel, după Livius Ciocârlie, ne aflăm în fața ultimei istorii scrise de un singur autor: „Nicolae Manolescu a dovedit că se poate scrie o istorie a literaturii... printr-o selecție a ceea ce pare a fi încă viu“ (*Observator cultural*, martie 2009).

Pentru ultima generație de critici însă, *Istoria critică a literaturii române* a fost, mai degrabă, „o dezamăgire“, o „improvizație din mers, bricolată și expediată“, mai ales pentru că „argumentele teoretice legitimoare – cel privind recursul la estetica receptării și cel referitor la Canonul occidental – sunt valorificate impropriu, iar contextualizarea poziției literaturii române în relație cu dinamica literaturilor europene... destul de precară“ (Paul Cernat, *Cuvântul* și *Observator cultural*). Considerată atât un „edificiu în lucru“ (Sanda Cordoș, *Altitudini*), dar și o operă fără structură de rezistență, în care „Erorile sunt defecte, iar defectele sunt efecte, consecințe logice ale abordării și realizării pseudo-istoriografice“ (Daniel Cristea-Enache, *Ideii în dialog*)

Nicolae Manolescu © Rareș Avram

Modernismul literar românesc în date (1880-2000) și texte (1880-1949) de Gabriela Omăt

sau „o istorie exclusivistă și purificată... o istorie a-critică, a întemeietorilor, scrisă cu totul pe cont propriu“ (Alex. Goldiș, *Cultura*) – *Istoria...* lui Nicolae Manolescu a fost subiectul cultural al anului, nu doar în revistele culturale, ci și în viața literară inflamată și polarizată până la implozie.

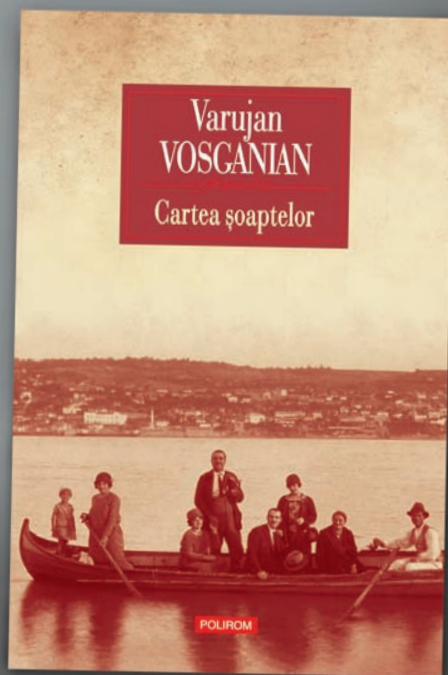
A continuat și în 2009 „The Observer Translation Project“ (v. <http://translations.observatorcultural.ro>), proiectul de traduceri din scriitori români contemporani inițiat de revista *Observator cultural*. Proiectul oferă cititorilor din afara țării, interesați de literatura română, o bază de date referitoare la scriitorii români, la traduceri cărților apărute la

edituri străine, precum și ecouri critice relevante la cărțile acestora. Pe lângă scriitorii traduși fragmentar în 2008 pe acest site cosmopolit și complementar față de proiectele Centrului Național al Cărții, din cadrul Institutului Cultural Român (Gabriela Adameșteanu, Ștefan Agopian, Ștefan Bănuțescu, Radu Cosașu, Filip Florian, Norman Manea, Mircea Nedelciu, Mircea Horia Simionescu, Stelian Tănase), în 2009 au fost aleși, de către traducători, Mircea Cărtărescu, Răzvan Petrescu, Dan Lungu, Ana-Maria Sandu, Radu Aldulescu, Vasile Ernu sau Ion Manolescu.

O prezentare detaliată a programelor Institutului Cultural Român de promovare a autorilor români în străinătate poate fi regăsită la paginile 45-53, subcapitolul „Evenimente în rețeaua ICR“.

Masivele volume, înglobând peste 1 000 de pagini, *Modernismul literar românesc în date (1880-2000) și texte (1880-1949)*, coordonate de Gabriela Omăt (Editura Institutului Cultural Român), au apărut tot spre finalul anului 2008, fiind prezente în librării și discutate abia în anul 2009. Atât în partea de periodizare cât și în cea documentară, Gabriela Omăt realizează o „reconstrucție“ necesară a modernismului literar românesc, bine receptată în revistele culturale sau în mediul academic românesc. Considerată un impuls de recalibrare pe teren ferm, istoric, a disciplinelor umaniste, sinteza Gabrielei Omăt este în primul rând „un instrument de lucru incontestabil, piesă de bibliografie obligatorie pentru orice programă universitară autohtonă de literatură română... ce vine să reamintească faptul că nicio discuție serioasă despre teoria curentelor nu se poate lipsi de baza documentară a istoriei literare, de contactul cu realitatea din teren a fenomenelor“ (Paul Cernat). Declarată, cu modestie, doar „o deschidere de dosar“, cartea Gabrielei Omăt reprezintă un veritabil eveniment editorial, anticipând publicarea romanului pierdut al Hortensiei Papadat-Bengescu, *Străina*, reconstituit (chiar și narativ) tot de Gabriela Omăt.

Cartea șoptelor de Varujan Vosganian © Polirom

Romanul *Cartea șoptelor* de Varujan Vosganian (Editura Polirom, colecția „Fiction Ltd.”) a fost deja considerat „marea revelație a prozei românești din anul 2009”, „cel mai complex roman publicat la noi în ultimii ani” (Tudorel Urian), „o carte identitară cu valoare universală” (Paul Cernat), „un roman ingenios compozițional și excelent scris” (Daniel Cristea-Enache). *Cartea șoptelor* – roman aflat la granița dintre memorialistică și ficțiune – povestește, personal, implicat și cutremurător, genocidul armenilor din 1915 reflectat de memoria celor rămași. Carte autobiografică, dar și reconstituire, prin ochii unui copil, a istoriei mari (plină de atrocități) și a istoriei mici (de un fabulos oriental), romanul de debut al poetului

Varujan Vosganian va fi tradus în limba spaniolă (sub titlul *El libro de los susurros*), la Editura Pre-Textos din Valencia, care a achiziționat, la doar trei luni de la apariție, drepturile de publicare.

Fenomenul literar al anului 2009 a fost însă, fără îndoială, revirimentul prozei scurte. Prin volume ca *Numele mierlei* de Radu Pavel Gheo, *Celelalte povești de dragoste* de Lucian Dan Teodorovici, *Lampa cu căciulă* de Florin Lăzărescu, *SMS* de Bogdan Dumitrescu sau *Cinema* de Angelo Mitchievici, povestirea a revenit în prim-planul vieții literare. De altfel, această revenire a prozei scurte (după ce, de mulți ani, genul dominant a fost romanul) a reprezentat subiectul principal al celei dintâi dintre întâlnirile organizate în vara lui 2009 la Muzeul Țăranului Român. Pe 16 iunie au debutat, la Clubul Țăranului de la MȚR, lecturile publice din literatura română contemporană. Numite „Povestitorii de la Șosea”, lecturile literare, pregătite de multă vreme de Mirela Florian și prezentate de directorul MȚR, Vintilă Mihăilescu, au avut ca primi protagoniști doi dintre cei mai cunoscuți tineri prozatori de azi: Lucian Dan Teodorovici și Florin Lăzărescu, care au publicat recent proză scurtă. În următoarele întâlniri, „povestitorii de la Șosea” au fost Mircea Cărtărescu, T.O. Bobe și Răzvan Petrescu. Discuțiile ce au urmat lecturilor de la Clubul Țăranului s-au învârtit în jurul problemelor literaturii care se scrie azi în România: roman sau proză scurtă, „bilanțul douămiismului” (în urma consistentului dosar din *Vatra*), autobiografismul și respingerea lui, stilul filmic în roman și povestire, gusturile cititorului de literatură, premiile literare, umorul și lipsa de umor în literatură. Începute în plină vară, când viața culturală în București era mai degrabă amorțită, lecturile publice de la Clubul Țăranului promit să aducă în fața cititorilor, în anii viitori, majoritatea scriitorilor români importanți.

Cele mai discutate volume de eseuri publicate în 2009 au fost cel semnat de Dan C. Mihăilescu, *Despre omul din scrisori. Mihai Eminescu*, și cel al Martei Petreu, *Diavolul și ucenicul său: Nae Ionescu – Mihail*

„Povestitorii de la Șosea”: Răzvan Petrescu, Marius Chivu (moderator) și T.O. Bobe © Mircea Struteanu

Sebastian. Dan C. Mihăilescu urmărește, în epistolarul Eminescu – Veronica Micle, „firea omului, așa cum se înfățișează ea în scrisul făptuit exclusiv pentru (un) celălalt”, eseuul său fiind „pariul unui Eminescu pentru tineri, [pe care] Dan C. Mihăilescu l-a câștigat” (Daniel Cristea-Enache) și, mai mult, sondarea critică în „intimitatea vie a personalității eminesciene” (Paul Cernat).

Cartea Martei Petreu, lansată la începutul verii, la Bookfest, reconstituie, din publicistica politică timpurie a lui Sebastian, dar și din psihologia tânărului scriitor („ce l-a fixat afectiv, ca pe-o iederă, de Nae Ionescu și Eliade”), rolul pe care l-a avut maestrul în formarea tânărului său discipol. Concluzia autoarei – aceea că Mihail Sebastian „s-a rătăcit în labirintul extremei drepte românești”, fiind „copilul epocii sale, format și deformat de cei șapte ani din «casa Cuvântului», de cei șapte ani de «noroc nemeritat» și de ucenicie pe lângă «stăpânul» său Nae Ionescu” – a avut parte de reacțiile cele mai (unanim) virulente pe care le-a declanșat vreodată în presa culturală a ultimilor ani. Un remarcabil studiu monografic apărut în 2009

la Editura Humanitas este cel semnat de George Ardeleanu, *N. Steinhardt și paradoxurile libertății. O perspectivă monografică*. Volumul, superlativ receptat de critica românească, a fost considerat „o operă de cercetare, cu fericite intenții de salubritate a unei «istorii» prea interesate de parțializări, segmentări fanatice, partizane, implicit capabilă de falsuri cu consecințe grave pentru înțelegerea ultimului secol al culturii române” (Cornel Ungureanu). Un alt studiu important al anului în curs este *Mihai Șora – o filosofie a bucuriei și a speranței* de Leonid Dragomir. Apărut la Editura Cartea Românească, volumul își propune o inedită reconstrucție a problematicii principalelor cărți de filosofie ale lui Mihai Șora, „accentul exegezei [căzând] pe latura creștină – personalismul creștin –, ocultată din cauza contextului în care au fost scrise și concepute cărțile sale, publicate în țară, până în 1990”.

Simona SORA

Evenimente în rețeaua ICR

Institutul Cultural Român a continuat în 2009 politica de promovare a culturii române scrise, în străinătate, prin intermediul rețelei institutelor culturale românești și al Centrului Național al Cărții (CENNAC). ICR a asigurat astfel prezența românească la cele mai importante târguri internaționale de carte, reușind să facă cunoscute publicului larg și celui de specialitate, atât cele mai importante titluri ale literaturii române contemporane cât și programele de promovare a cărții derulate de CENNAC: Translation and Publication Support (TPS), „20 de autori”, PUBLISHINGROMANIA și „Programul de burse pentru traducători”. Participarea ICR la edițiile din acest an ale târgurilor de carte de la Leipzig, Paris, Budapesta, Londra,

Torino, Varșovia, Stockholm, Madrid și Frankfurt a fost însoțită întotdeauna de conferințe sau colocvii, ICR reușind să se impună drept o instituție dinamică, implicată activ în finanțarea și promovarea literaturii române contemporane.

Carte românească la marile târguri

Strategia Institutului Cultural Român privind traducerea și promovarea literaturii și a politicii editoriale românești a fost ilustrată exemplar în acest an la cea mai importantă manifestare de profil din Italia, **Târgul Internațional de Carte de la Torino**, desfășurat în perioada 14-18 mai. Tema ediției fost „Io, gli altri”/„Eu, ceilalți”. România a participat pentru prima dată cu stand propriu, organizat de Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția. Au fost expuse volume publicate de editurile românești reprezentative pentru tema aleasă: Polirom, Humanitas (și Humanitas Multimedia), Corint, Vinea, Curtea Veche, Paralela 45, Brumar, Ideea Europeană, All, Editura Academiei Române și Centrul Național al Cărții din cadrul Institutului Cultural Român.

Standul României la Târgul Internațional de Carte de la Torino

În prima zi a târgului, Editura Zonza din Milano a organizat lansarea proiectului „La Romania incontra l'Italia”: prezentarea ediției italiene a romanului *Sint o babă comunistă!* de Dan Lungu și a romanului *Un an în Paradis* de Liliana Corobca. Partener în organizarea evenimentului a fost Accademia di Romania din Roma, care a organizat o lansare a romanului lui Dan Lungu și în capitala Italiei. Pe parcursul celor cinci zile de târg, standul României a găzduit zece manifestări printre care și un atelier de lucru, coordonat de Roberto Merlo, profesor la Universitatea din Torino. Tema acestuia, „1989 – 2009: Confirmări și debuturi în literatura română”, a fost ilustrată prin prezența a șase scriitorii români contemporani: Petru Cimpoșu, Filip Florian, Ioana Nicolaie, Doina Ruști, Ana Maria Sandu, Lucian Dan Teodorovici. Ca urmare a interesului deosebit de care s-a bucurat prezența românească în cadrul târgului, au fost perfectate sau inițiate mai multe contracte de colaborare între scriitorii români (Ioana Nicolaie, Dan Lungu, Doina Ruști, Lucian Dan Teodorovici, Vasile Ernu, Ana Maria Sandu, Florin Lăzărescu, Filip Florian, Mircea Cărtărescu), traducătorii lor și edituri italiene. De asemenea, România a fost solicitată să participe în calitate de invitat de onoare la ediția din 2012 a Târgului Internațional de Carte de la Torino.

La manifestările internaționale dedicate lecturii din cadrul **Târgului de Carte de la Leipzig** (12-15 martie), reunite sub titlul „Leipzig liest” („Leipzig citește”), Petru Cimpoșu și Radu Paraschivescu au citit fragmente din *Christina Domestica și vânătorii de suflete*, respectiv *Ghidul nesimțitului*. Lectura în limba germană a fost asigurată de Ernest Wichner (autor, traducător, director al Literaturhaus Berlin), la eveniment asistând un public numeros, format din studenți, editori, jurnaliști și iubitori de carte. Cea de-a XXIX-a ediție **Salon du Livre de la Paris**, cel mai amplu eveniment al pieței editoriale franceze, s-a derulat în perioada 13-18 martie. Împreună cu ICR Paris, CENNAC, care a participat pentru prima

dată cu stand propriu, a organizat lansări ale unor volume publicate prin intermediul programelor TPS și PUBLISHING ROMANIA. În Franța au apărut prin intermediul acestor programe: antologia *Des soleils différents*, Editions L'Inventaire, 2008; numărul „Poètes roumains contemporains” al revistei *Confluences poétiques*, 2008; romanul *Vienne le jour* de Gabriela Adameșteanu, apărut la Editions Gallimard, 2009, în traducerea lui Marily Le Nir ș.a. Printre invitații la evenimentele organizate la standul ICR s-au numărat Laurent Porée, Rodica Drăghinescu, Linda Maria Baros, Nicolae Prelipeanu, Florin Iaru, Cătălin Partenie, Michelle Dobré, Liliana Nadiu, Yves Michalon, Dumitru Țepeneag, Luis Mizon, Jean Portante, Jean Mattern, Daniel Cristea-Enache și Raluca Sterian-Nathan.

România a fost invitata de onoare a ediției 2009 a **Târgului Internațional de Carte de la Budapesta** (23-26 aprilie). Standul românesc a fost organizat de Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național din România, care a invitat peste 20 de scriitori, printre participanți numărându-se, alături de ministrul Culturii, Theodor Paleologu, Varujan Vosganian, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România, Denisa Comănescu, Mircea Dinescu, Traian Ștef, Vasile Dan, Al. Mușina, Ioan Moldovan, Marius Vernescu, Bogdan Suceavă, Eginald Schlatner, Lucian Dan Teodorovici, Filip Florian. ICR Budapesta a organizat o serie de evenimente de promovare: dialogul cu public dintre scriitorii Gabriela Adameșteanu și Péter Esterházy, lansarea ediției speciale „Caleidoscop românesc” a revistei *Lettre Internationale*, expoziția de artă contemporană „TvMania” a artistului clujean Bartha Ciupe Ernő și programul „Copiii desenează o carte”, realizat în colaborare cu Fundația „Noi citim”. ICR Budapesta a susținut și prezența scriitoarelor Florina Ilis, Ruxandra Cesereanu și Adela Greceanu. Pentru al doilea an consecutiv, ICR a organizat standul României la **Târgul de Carte de la Londra** (20-22 aprilie), una dintre cele mai importante manifestări

Târgul Internațional de Carte de la Budapesta

de profil din lume. ICR a reușit să ofere o imagine elocventă a pieței de carte din România, invitând 32 dintre cele mai prestigioase edituri românești să-și expună titlurile. Alături de cele peste 800 de volume românești (autori români, traduceri din limba engleză, audiobook-uri, CD-uri, albume, ghiduri turistice, dicționare), la stand au fost prezentate și volume apărute în străinătate prin programele de finanțare derulate de ICR prin CENNAC.

În ultimii trei ani, literatura română a fost reprezentată la fiecare ediție a **Târgului Internațional de Carte de la Varșovia** printr-un stand propriu, conceput și realizat de ICR Varșovia, care a abordat, la fiecare ediție, o temă distinctă. La ediția din 2009, desfășurată la Palatul Culturii și Științei, între 21 și 24 mai, standul a reflectat ideea dialogului și colaborării, punând în evidență cuplul fundamental pe care se bazează eforturile de promovare a literaturii române în străinătate: scriitorul și traducătorul său. Standul, conceput de artistul Arnold Estefan ca un imens raft de bibliotecă, a exprimat vizual această legătură esențială, prezentându-i pe scriitorii români traduși în ultimii

ani în limba polonă în tandem cu traducătorii care au făcut posibilă circulația volumelor în Polonia. Pe lângă traducătorii Ireneusz Kania, Joanna Kornaś Warwas și Jerzy Kotliński, invitați speciali au fost scriitorii Filip Florian și Matei Florian, a căror carte, *Băiuțelii*, a fost publicată la Editura Czarne, în traducerea lui Szymon Wcisło. ICR Varșovia a organizat în acest context un miniturneu polonez de promovare a cărții, frații Florian întâlnindu-și cititorii în cadrul unor evenimente organizate la Cafeneaua literară Szafe, din Cracovia, și în celebrul club alternativ Chłodna 25, din Varșovia. La stand au fost prezentate și publicațiile apărute cu sprijinul ICR: *Marele dicționar român-polon*, antologia *6 minute de teatru românesc*, numerele speciale ale revistelor *Literatura na świecie* și *Lampa* dedicate literaturii române, albumele *România. Spațiu, artă, cultură și România. Țara oamenilor prietenoși*. ICR nu a lipsit nici de la edițiile de toamnă ale celor mai importante târguri de carte europene, susținând prezențele românești la Göteborg, Madrid și Frankfurt.

ICR Stockholm a participat pentru al treilea an la **Bok**

Filip Florian și Matei Florian la Târgul Internațional de Carte de la Varșovia

& Bibliotek de la Göteborg, cel mai important târg de carte din Scandinavia. Au avut loc două seminarii și două lecturi de poezie având drept punct de plecare cele mai recente traduceri în limba suedeză: volumul de versuri *leudul fără ieșire* de Ioan Es. Pop (Editura Tranan), un număr tematic de poezie românească contemporană al revistei *Komma* și romanul *Regele alb* al scriitorului maghiar de origine română György Dragomán (Editura Brombergs). Un moment important din programul ICR Stockholm la Göteborg l-a constituit decernarea Premiului Marin Sorescu pe anul 2009, ceremonie organizată în premieră în cadrul târgului de carte. Premiul, aflat la a treia ediție, se acordă anual unui scriitor sau artist plastic suedez care, prin opera sa, face posibilă comunicarea între diferite forme de expresie culturală. În acest an premiul a fost acordat scriitorului și traducătorului suedez Peter Handberg, „pentru o operă în care propriile nuvele, reportaje și eseuri coexistă în mod firesc cu activitatea intensă de traducător” și pentru „un stil profund personal, caracterizat de rigoare și reflecție. De la debutul din 1988, Handberg a construit cu o consecvență obstinată o operă în care explorarea istoriei recente a Europei pornește, pe de-o parte, de la experiența personală, iar pe de altă parte, de la cunoașterea profundă atât a fenomenelor politice și literare, cât și a consecințelor pe care le au acestea asupra omului contemporan”.

„Rumania in fabula” a fost sloganul afișat la standul României, organizat de ICR, la **Târgul Internațional de Carte LIBER de la Madrid**. Consacrat prozei românești, standul a adăpostit peste 250 de titluri publicate de 24 de edituri din România, precum și volume finanțate prin programele TPS, „20 de autori” și PUBLISHING ROMANIA. În Spania au apărut până acum, cu sprijinul ICR, 17 volume, alte 10 titluri fiind programate să apară până la sfârșitul anului 2009. Pe 6 octombrie, în preziua deschiderii târgului, ICR Madrid și CENNAC au organizat, la Círculo de Bellas Artes, colocviul „Literatura română în Spania.

Peter Handberg © Cato Lein

„Gabriella Håkansson, membră în juriul Premiului Sorescu, l-a numit pe Peter Handberg unul dintre eroii invizibili ai culturii, o persoană care contribuie cu adevărat la îmbogățirea peisajului cultural, dar care nu ajunge niciodată pe prima pagină a ziarelor. Sper că acest premiu, a mai spus ea, îl va face vizibil pe Peter Handberg cu opera sa.” Lina Kalmteg, *Svenska Dagbladet*, 24 septembrie 2009

Identități, confesiuni, confluente culturale”. Scriitorii Gabriela Adameșteanu, Ion Vianu, Dan Lungu, Petru Cimpoeșu și Victor Ivanovici au vorbit cu această ocazie despre experiența și despre creațiile lor literare de dinainte și de după 1989, în cadrul a două sesiuni sugestiv intitulate „A fi scriitor în România înainte și după 1989” și „Literatura română în limba spaniolă cu sprijinul ICR”. Organizat anual, alternativ, la Madrid și Barcelona, târgul este unul dintre principalele locuri de întâlnire, pe plan mondial, pentru profesioniștii din domeniul cărții, fapt ce face cu atât mai valoroasă prezența României în 2011 în calitate de țară invitată de onoare a Târgului Internațional de Carte LIBER. Și în acest an, la mijlocul lunii octombrie, Centrul Național al Cărții a fost prezent la Târgul Internațional de Carte de la Frankfurt. Au avut loc lecturi organizate în parteneriat cu Frankfurter Buchmesse și participări

la conferințe. Editura Institutului Cultural Român a expus albumele dedicate lui Devis Grebu, Florin Ciubotaru, Vladimir Zamfirescu, Andrei Șerban, Ion Popescu-Negreni, Henry Mavrodin, Corneliu Baba, Marin Gherasim etc. La Internationales Zentrum al Frankfurter Buchmesse a avut loc lectura „Rumänien: Magie und Witz in funkelnender Prosa”, cu participarea autorilor Filip Florian și Attila Bartis și în prezența traducătorului Georg Aesch. Concomitent, prestigioasa Editură Suhrkamp a lansat antologia *Odessa Transfer. Nachrichten vom Schwarzen Meer*, la eveniment fiind invitați Emine Sevgi Özdamar (Turcia), Mircea Cărtărescu (România) și Katharina Raabe (Editura Suhrkamp, Berlin).

Scriitori români la rampă

Participarea ICR la edițiile din acest an ale târgurilor de Carte de la Leipzig, Paris, Budapesta, Londra, Torino, Varșovia, Stockholm, Madrid și Frankfurt a fost însoțită de organizarea unor importante proiecte dedicate promovării literaturii române în cadrul rețelei institutelor culturale românești din străinătate.

În continuarea evenimentelor din cadrul Târgului Internațional de Carte de la Torino, la librăria FNAC din Milano a avut loc, pe 19 mai, lansarea ediției italiene a romanului *Simion liftnicul. Roman cu îngeri și moldoveni/Il Santo nell'ascensore. Romanzo di angeli e moldavi* de Petru Cimpoeșu. Apărut la Editura Castelvechi din Roma, în traducerea Lievei Claudia Băzu, romanul se află deja în competiția pentru Premiul Strega. La lansare au participat criticii literari Alexandru Cistelean și Fulvio Panzeri, evenimentul fiind organizat în parteneriat cu Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția. „Foarte gustat în România, tradus în mai multe limbi – se menționează în nota editorului – talentul narativ al lui Petru Cimpoeșu, unul dintre cei mai importanți autori europeni contemporani, este adus pentru prima dată în fața cititorilor italieni. Romanele sale publicate în România, *Erou fără voie* și *Simion liftnicul*, au

obținut numeroase premii, printre care Premiul Uniunii Scriitorilor. Exemplară prin melanjul de cotidian și grotesc, proza lui Petru Cimpoeșu reprezintă unul din reperele literaturii române postdecembriste, eliberată de cenzura comunistă.“

„Romanul *Simion Iifnicul*, deși adânc ancorat în realitatea românească, reușește să focalizeze tematici și neliniști care traversează Europa de astăzi. (...) Cu acest roman, Petru Cimpoeșu se înscrie printre numele de referință ale literaturii europene. (...) Conduce scriitura cu o ușurință și o ironie care accentuează cealaltă față, tăioasă, a moralității și a necesității unei conversii spirituale. Romanul ne spune multe despre caracterul poporului român – definit mereu ca fiind bun, însă nu cu totul imun la defecte – și despre istoria sa. Totodată, abordează însă și nesiguranța unui prezent în care încă mai este necesar să credem în ceva.“ (Fulvio Panzeri, *Avvenire*, 23 mai 2009)

Cu ocazia lansării în limba franceză a volumului *Aripa dreaptă*, devenit, în versiunea traducătoarei Laure Hinckel, *L'Aile tatouée* (Editions Denoël, 2009), ICR Paris a organizat o serie de dezbateri și lecturi publice, invitându-l pe Mircea Cărtărescu să intre în dialog cu cititorii și criticii literari din Franța. Un public impresionant a asistat, pe 5 octombrie, la o serată literară dedicată scriitorului la Représentanza Comisiei Europene de la Paris, pentru ca în zilele următoare să îl aplaude sub cupola Sorbonei și să îl întâlnească în librăria L'Écume des pages, de pe bulevardul Saint-Germain. Gérard Meudal, jurnalist la cotidianul *Le Monde*, a vorbit despre energia trilogiei *Orbitor* și vibrația extraordinară a paginilor care evocă ficțional evenimentele din decembrie 1989. Michel Crépu, critic literar la *Revue des deux mondes*, a subliniat intensitatea scriiturii cărtăresciene în conturarea unei impresionante fresce autobiografice, istorice, politice și metafizice. Olivier Rubinstein, directorul Editurii Denoël, a numit opera scriitorului român un „diamant literar“, pe cale să-și lărgască semnificativ cercul de cititori francezi, mândri de a fi format până acum un fel

de „societate secretă“. În universul cărtărescian „intră cine vrea și rămâne cine poate“, a declarat scriitorul și criticul literar Edgar Reichmann, subliniind faptul că proza autorului român e una care „merită“, nefăcând parte din „literatura de divertisment“. Exercițiul de seducție al celor trei serate literare organizate de ICR Paris s-a încheiat cu promisiunea unui viitor roman: „Toate ușile celor patruzeci de povești din care e făcut *Orbitor* s-au închis și în limba franceză, prin apariția ultimului volum al trilogiei în Franța. Lucrez acum la un roman istoric, o lume a secolului al XIX-lea“, a precizat Mircea Cărtărescu.

L'Aile tatouée este al optulea titlu tradus în limba franceză din opera lui Mircea Cărtărescu. Primele două volume ale trilogiei au mai fost traduse în germană, maghiară, norvegiană și suedeză. Versiunea lor în franceză aparține regretatului Alain Paruit (*Orbitor*, Denoël, 1999, și *L'Oeil en feu*, Denoël, 2005), iar prin

„Cu ultimul său volum, *Orbitor*, Mircea Cărtărescu atinge zenitul literaturii europene.“ Bernard Fauconnier, *Magazine littéraire*, septembrie 2009

publicarea, în 2009, a *Aripei drepte* în traducerea lui Laure Hinckel, franceza este prima în care apare integral *Orbitor*.

Mircea Cărtărescu, de data aceasta în ipostaza de poet, a fost invitat și la cea de-a XVI-a ediție a Festivalului Internațional de Poezie de pe insula suedeză Gotland. În avanpremieră, la sediul ICR Stockholm, a avut loc un Salon de poezie, organizat în parteneriat cu Centrul Baltic pentru Scriitori și Traducători, la care au participat poeta Ioana Nicolaie, poetul și traducătorul suedez de origine chineză Li Li, poetul, artistul plastic și traducătorul Magnus William-Olsson și traducătoarea Inger Johansson, discuțiile fiind moderate de editorul și traducătorul Jonas Ellerström. La Festivalul Internațional de Poezie au mai fost prezenți anul acesta poezii Giannina Braschi (Puerto Rico/New York), Ann Jäderlund (Suedia), Tomi Kontio (Finlanda), Birute Mar (Lituania), artiștii Mikael Lundberg, Agnes Monus (Suedia) și muzicianul Emilio Estrada (Cuba). Pentru acest turneu, Inger Johansson a tradus în limba suedeză fragmente din volumul *Cerul din burtă* de Ioana Nicolaie, iar Mircea Cărtărescu a prezentat publicului suedez poemele cuprinse în antologia de autor *O zi fericită din viața mea*.

„Mircea Cărtărescu lucrează în prezent la un roman istoric, a cărui acțiune se petrece în secolul al XIX-lea, în Grecia și Liban. Ascultându-l cum descrie lucrul la roman, îmi dau seama că am în față un adevărat poet: «Când scriu e ca și cum mi-aș tatua propria piele, centimetru cu centimetru. Mi se pare că mi-am acoperit deja aproape toată suprafața trupului, nu mi-au mai rămas intacte decât limba și ochii», îmi spune zâmbind.“ (Jakob Simonson, *Gotlands Allehanda*, 28 august 2009)

Filip Florian, un obișnuit al târgurilor internaționale de carte, și-a însoțit anul acesta cărțile, traduse prin intermediul programelor CENNAC, în Polonia și la New York. Pe durata prestigiosului festival de literatură PEN World Voices, desfășurat la sfârșitul lunii aprilie și începutul lunii mai, Institutul Cultural Român de la

New York a organizat o serie de evenimente literare pentru promovarea ediției în limba engleză a romanului său de debut, *Degete mici*, Editura Houghton Mifflin Harcourt. Parte din aceste evenimente s-au desfășurat în cadrul expoziției de carte „Cărturești“, amenajată la sediul ICR din metropola americană.

Către o librărie românească la New York

ICR New York a lansat în 2009, pentru o perioadă de 6 luni (27 aprilie – 15 iulie și 1 septembrie – 15

Librăria Cărturești la Galeria Română, New York

„Fotografiile de mari dimensiuni acoperă de jur împrejur pereții galeriei, reconstituind atmosfera eurocool și relaxată a celor nouă librării din lanț, cunoscute pentru designul lor funky, prezent în competiții de arhitectură. Pe rafturile și mesele din galerie se găsesc romane cu un design atractiv și plin de culoare, cărți de artă sau colecții de poezie, precum și DVD-uri și CD-uri, alături de câteva scaune tradiționale românești de Horezu.“ Jennifer Schuessler, *The New York Times Book Review*

decembrie), programul „Către o librărie românească la New York“, care a funcționat sub forma unei expoziții temporare de carte românească, muzică și film, în spațiul Galeriei Române. În acest cadru au avut loc numeroase evenimente dedicate promovării literaturii și artelor. Astfel, „Reading the Tea Leaves“, titlu inspirat de traducătorul de poezie Adam Sorkin, a prezentat autori români clasici și contemporani; „Revisiting Cărtărescu's *Nostalgia*“ l-a avut invitat pe cunoscutul scriitor; „Drama in Times of Revolution“ a lansat antologia *Eastern European Drama in Times of Revolution: Playwrights Before the Fall* (1989), care conține piesa semnată de Matei Vișniec *Horses at the Window*, pusă în scenă cu succes de Radu Alexandru Nica la Trap Door Theatre, Chicago; „The Screenwriters of the Romanian New Wave“ i-a prezentat pe Răzvan Rădulescu și Andreea Vălean. A fost lansat de asemenea albumul *The Golden Age for Children*, în prezența autorului Ștefan Constantinescu, și traducerea în limba engleză a volumului *Inventing the Jew. Antisemitic Stereotypes in Romanian and Other Central-East European Cultures*, cu participarea autorului, Andrei Oișteanu, a lui Vladimir Tismăneanu și a lui Moshe Idel.

Literatura română se ascultă la Radioul Polonez

Programul „Scriitori români în lectura unor cunoscuți actori polonezi“ și-a propus să utilizeze extraordinara forță de penetrare a mass-media pentru a face cunoscută literatura română unui public mult mai divers și mai numeros decât cititorii, relativ puțini, ai autorilor est-europeni. Programul s-a derulat la Radio Euro, post cu acoperire națională, fragmentele citite fiind selectate de comun acord cu redactorii postului gazdă din texte de Nora Iuga, Adriana Babeți, Dan Lungu și Filip Florian.

Seria de autori români la University of Plymouth

Una dintre cele mai importante edituri universitare din Marea Britanie, University of Plymouth Press (UPP), va

edita, în perioada 2009–2013, toate volumele autorilor români, din cadrul programului „20 de autori“, derulat de Centrul Național al Cărții. Volumele includ ilustrații semnate de artiști români, care vor realiza și designul copertelor. Vor fi lansate patru titluri în fiecare an. Astfel, la sfârșitul lui 2009, pe piața editorială din Marea Britanie vor ajunge Ioan Groșan – *The Cinematography Caravan (Caravana cinematografică)*, Max Blecher – *Occurrence in the Immediate Unreality (Întâmplări în irealitatea imediată)*, Mircea Ivănescu – *Lines Poems Poetry (o selecție de poeme)* și Constantin Noica – *Six Maladies of the Contemporary Spirit (Șase maladii ale spiritului contemporan)*. Conform editorului englez, „parteneriatul dintre ICR și UPP este prima și cea mai însemnată inițiativă menită să promoveze această minunată selecție de literatură română de foarte bună calitate care așteaptă să fie descoperită de publicul occidental. Calitatea programului de traduceri derulat de ICR și Centrul Național al Cărții ne face să credem că, prin cele 4 titluri pe care UPP le publică anul acesta, putem spera la premii internaționale pentru traduceri“. În paralel cu aceste apariții editoriale, Universitatea din Plymouth organizează, cu sprijinul ICR, proiectul „Romanian Art and Music at Peninsula Arts“, amplu eveniment multiart incluzând expoziții, proiecții de film și concerte. În perioada 14 noiembrie – 19 decembrie, va fi deschisă o expoziție a artiștilor Alexandru Rădvan, Florica Prevenda, Anca Boeriu și Florin Stoiciu, cei care semnează și ilustrația primelor patru cărți lansate în cadrul seriei UPP, și vor fi proiectate filmele *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*, regia: Cristian Mungiu; *Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii*, regia: Cătălin Mitulescu; *Hârtia va fi albastră*, regia: Radu Muntean, dar și *Independența României*, primul lungmetraj românesc, inclus în programul „Re-scoring the Silent“ al Universității din Plymouth.

Literatură și spectacole multimedia la Berlin

Săptămâna festivă a liricii internaționale (26-31 octombrie), desfășurată sub înaltul patronaj al

Comisarului European pentru Multilingvism, Ludovic Orban, a reunit poeți din întreaga lume pentru marcarea a 10 ani de la crearea platformei Lyrikline.org, sub egida instituției LiteraturWerkstatt. Aniversarea a 10 de la înființarea Institutului Cultural Român „Titu Maiorescu“ de la Berlin a coincis cu acest eveniment și a fost sărbătorită prin proiectul „Live Poesie“. 10 tineri poeți din România au prezentat fragmente din creațiile lor, iar lectura în limba germană a fost susținută de actrița Ricarda Ciontoș. Momentele de text au alternat cu secvențe de videopoezie, realizate de Andrei Ruse și Mugur Grosu, ambianța sonoră fiind asigurată de trupa electronică Silent Strike. Au participat poeții Ioana Nicolaie, Sorin Gherguț, Rita Chirlian, Svetlana Cârstean, Gabriela Eftimie, Constantin Acosmei, Ștefan Manasia, Vasile Leac, Vlad Moldovan. Evenimentul, desfășurat la LiteraturWerkstatt, a fost animat de Răzvan Țupa.

Herta Müller – Premiul Nobel pentru literatură 2009

Acordarea Premiului Nobel pentru literatură pe anul 2009 scriitoarei germane Herta Müller are o semnificație specială pentru România. Născută în Banat, Herta Müller a păstrat legătura cu țara de origine, fiind prezentă, în ultimii ani, la numeroase evenimente culturale din România. La începutul lunii octombrie 2009, Herta Müller a fost prezentă la Festivalul Internațional de Poezie „Oskar Pastior“, organizat de Literaturhaus Berlin și Institutul Cultural Român la Sibiu, unde a citit, în avanpremieră în România, fragmente din noul său roman, *Atemschaukel (Leagănul respirației)*. Herta Müller este, de altfel, unul dintre inițiatorii și promotorii festivalului, nelipsind de la nicio ediție. În 2008, Herta Müller a fost invitată ICR Stockholm la Târgul de Carte Bok & Bibliotek de la Göteborg, alături de Mircea Cărtărescu și de reprezentanți ai literaturii tinere din România. În 2007, Herta Müller și-a prezentat la ICR volumul *Im*

Haarknoten wohnt eine Dame/În coc locuiește o damă (Editura Vinea, traducere de Nora Iuga). Traduceri ale unor texte semnate de Herta Müller au apărut, de-a lungul anilor, și în ediția română a revistei *Lettre Internationale*. În limba română au mai apărut *Regele se-nclină și ucide* (Editura Polirom, 2005; traducere și note de Alexandru Al. Șahighian), *Este sau nu este Ion* (Editura Polirom, 2005; poeme-colaș în limba română), *Animalul inimii* (Editura Polirom, 2006; traducere de Nora Iuga). Distanța acordată de Academia Suedeză are o însemnătate deosebită pentru întreg spațiul literar central și est-european. Herta Müller reflectă cu sensibilitate în opera sa de ficțiune sau publicistică traumele totalitarismului comunist, trăite nemijlocit în România.

Herta Müller © Cato Lein

1989, după 20 de ani

Anul 2009 este un moment aniversar pentru țările central și est europene: se împlinesc 20 de ani de la căderea Cortinei de Fier. Institutul Cultural Român a celebrat acest moment prin conferințe și dezbateri, expoziții cu fotografii-document din timpul Revoluției Române, spectacole de teatru și proiecții ale unor filme realizate după 1989. În acest context, proiectele culturale imaginate și implementate de ICR au prilejuit deopotrivă analizarea schimbărilor social-politice postcomuniste și realizarea unui bilanț privind evoluția principalelor coordonate ale culturii române, pe plan european.

Senatul Franței și Goethe Institut au găzduit, în perioada 6-7 noiembrie, o inițiativă a Institutului Cultural Român de la Paris: colocviul internațional „**Intelectualul public în Europa 1989-2009**”. Renumiți intelectuali din țările foste comuniste au fost invitați să dezbată, alături de omologii lor din Franța, felul în care au evoluat rolul și influența intelectualului angajat în ultimele două decenii, atât în Europa de răsărit, cât și în lumea occidentală. Printre invitați

s-au numărat Alain Finkielkraut, Danièle Sallenave, Jacques Rupnik, Marc-Olivier Padis, György Konrad, Tzvetan Todorov, Jens Reich, Predrag Matvejević, Gáspár Miklós Tamás, Antonin Liehm, Sławomir Sierakowski, Petar Selam, Tomas Sedláček, Boris Novak, Boris Pahor, Miroslav Marcelli, Bohumil Doležal, Ciprian Mihali și Horia-Roman Patapievici. Inițiativa ICR Paris a interesat și alte institute sau centre culturale din Europa Centrală și de Est prezente la Paris (institutede ceh, polonez, maghiar, slovac, cărora li s-au alăturat Ambasada Croației și cea a Sloveniei), precum și grupul de prietenie franco-român din cadrul Senatului Franței. Evenimentul a beneficiat, totodată, de avantajele unor parteneriate cu importante instituții media franceze, precum ziarul *Libération*, TV France 3 și revista *Esprit*.

Institutul Cultural Român de la Viena a fost singura instituție de profil prezentă în capitala Austriei care a dedicat o importantă serie de evenimente pentru aniversarea revoluțiilor din 1989 sub genericul „Romania 20 Years After”. Această inițiativă a debutat la Palatul Hofburg, la sfârșitul lunii martie, cu simpozionul „**A fost sau n-a fost?**”, al cărui titlu a fost inspirat de filmul omonim al regizorului român Corneliu Porumboiu. Au discutat despre evenimentele din România lui decembrie '89 scriitorul Mircea Dinescu, politologii Alina Mungiu-Pippidi, fondatoare a *think-tank*-ului Societatea Academică Română, și Vladimir Tismăneanu, președinte al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, eseistul și criticul literar Smaranda Vultur, precum și disidentul Radu Filipescu. La această manifestare susținută de Ministerul Afacerilor Externe austriac discuțiile au fost moderate de Roland Adrowitzer, specialist în politică externă și corespondent al televiziunii ORF la Bruxelles, care a rememorat, totodată, articolele scrise în presa austriacă în timpul Revoluției Române.

Evenimentele din decembrie 1989, viața cotidiană sub comunism sau implicațiile sociale și culturale ale

ășa-zisei „Epoci de Aur” au fost surprinse în cadrul unor admirabile incursiuni fotografice ori prin intermediul unor instalații complexe, gândite cu sprijinul ICR de artiști români sau străini.

Artistul vizual Michele Bressan a trasat o interesantă paralelă între imaginile documentare cu tematică social-urbană, realizate în perioada 2007-2008, și reportajul fotografic realizat de tatăl său, Claudio Bressan, în timpul Revoluției din 1989 de la Timișoara. Fotografii, reunite sub titlul „**ReRevolution**”, au fost expuse la sediul Institutului din capitala franceză, pe parcursul lunii aprilie.

Un proiect asemănător a inclus **fotografiile realizate clandestin de arhitectul Andrei Pandele** înainte de 1989 – un documentar privind viața cotidiană în București, degradarea fizică și morală a societății românești, confruntată, în anii '80, cu o severă criză alimentară și cu dramaticele planuri de inginerie socială și urbană. Expoziția a fost organizată de ICR Varșovia la Centrul „Solidaritatea” din Gdansk, în luna martie, și la Casa Întâlnirilor cu Istoria din Varșovia, în luna decembrie.

În același registru s-a înscris și expoziția „**Acțiunea 1511 – Brașov**”, care evocă revolta muncitorilor brașoveni din 15 noiembrie 1987, evidențiind problemele economice grave pe care le traversa societatea românească, desfășurarea propriu-zisă a evenimentelor de la Brașov și arestările operate de Miliție, urmate de anchetele dure ale Securității și de întregul proces represiv îndreptat împotriva muncitorilor implicați în acțiunile de protest și a familiilor acestora. Manifestarea a fost organizată în parteneriat cu Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității și programată pentru perioada 18 noiembrie 2009 – 30 ianuarie 2010, la sediul Institutului Cultural Român de la Budapesta.

Cooperarea Institutului Cultural Român de la Stockholm cu librăria de artă Konst-ig, IASPIS, Swedish Arts Grants Committee, Labyrint Press și Pionier Press, a dus la materializarea unui proiect alternativ centrat

pe (re)vizitarea, documentarea și, în consecință, înțelegerea „Epocii de Aur” și a urmelor afective pe care le-a lăsat în biografia fiecăruia dintre noi. Astfel, pornind de la date de *ego-histoire*, artistul vizual Ștefan Constantinescu a reușit să documenteze, într-un album de tip *pop-up*, **The Golden Age for Children**, ultimii 20 de ani ai regimului comunist din România, oferind o alternativă, deopotrivă ingenioasă și necesară, mijloacelor convenționale de studiere a istoriei recente. Insistând, totodată, asupra dimensiunii de istorie socială și culturală a proiectului său, Ștefan Constantinescu a beneficiat de susținerea ICR și pentru amenajarea, la Tel Aviv și la Londra, a două instalații reunind filme documentare, carte și pictură pe aceeași tematică. Instalația expusă la sediul Institutului Cultural Român de la Londra a constat în amenajarea unei sufragerii imaginare dintr-un bloc din București: fotografii de arhivă reprezentând elevi în laboratorul de biologie, în sala de gimnastică sau la cofetărie, cărți pentru copii cu scene *pop-up* autobiografice și un monitor TV cu un program alb-negru de publicitate pentru automobilul Dacia 1300. Curatorul ambelor expoziții a fost Catrin Lundqvist de la Muzeul de Artă Modernă din Stockholm.

„Intelectualul public în Europa 1989-2009”

Ștefan Constantinescu, *The Golden Age for Children*

Evoluția teatrului, a literaturii și a filmului românesc către piața liberă, după căderea regimului comunist și ieșirea de sub cenzură, precum și locul pe care îl ocupă cultura română în noua arhitectură europeană au fost relevate prin intermediul programelor organizate de institutele culturale românești din străinătate.

Institutul Cultural Român de la New York s-a implicat pe parcursul anului 2009 în proiectul aniversar „Performing Revolution in Central and Eastern Europe”, festival centrat pe rolul artelor spectacolului în căderea regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est. Principalul eveniment din cadrul festivalului a fost expoziția găzduită de New York Public Library for Performing Arts – „**Revolutionary Voices: Performing Arts in Central and Eastern Europe in the 1980s**”. Derulată în perioada 18 noiembrie 2009 – 20 martie 2010, expoziția și-a propus să exploreze în ce măsură artele spectacolului au reușit să depășească barierele impuse de cenzura comunistă, contribuind la dramaticile schimbări politice și sociale ale anului 1989. Pentru a pune în evidență contextul românesc, ICR New York a prezentat, printre altele, o broșură/ziar

cu scurte texte despre cenzura care a afectat teatrul românesc în deceniile 7 și 8, precum și fragmente video și afișul spectacolului *Dimineața pierdută* de Gabriela Adameșteanu, în premiata dramaturgie a regizoarei Cătălina Buzoianu. Contribuția ICRNY la proiectul desfășurat în metropola americană a mai inclus participarea la weekendul muzical „Rebel Waltz”, proiect care a reunit trupe muzicale obligate să concerteze *underground* înainte de 1989, România fiind reprezentată de trupa rock Timpuri Noi (6-8 noiembrie). Sub egida aceluiași festival, ICR New York a organizat evenimente editoriale, precum lansarea unor importante antologii de literatură și dramaturgie est-europeană *The Wall in My Head* (10 noiembrie) și *Playwrights Before the Wall* (16 noiembrie), cu participarea poetului Dan Sociu și a dramaturgului Matei Vișniec. Saviana Stănescu, un alt dramaturg care s-a afirmat după căderea comunismului, a fost invitată să susțină lecturi publice în cadrul proiectului „NY Thru an Immigrant I or (r)evolution (Flagstories and other personal histories)”.

Matei Vișniec a fost, de asemenea, prezent în grila de proiecte a ICR Paris, Teatrul de Marionete „Puck” din Cluj-Napoca bucurându-se de susținerea ICR în organizarea spectacolului *Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal*, la sala Teatrului Municipal Denis din Hyères (22 mai 2009).

În aceeași notă aniversară s-a desfășurat la Accademia di Romania colocviul internațional la care au luat parte universitari din Italia, Franța și România – „**1989. După 20 de ani**”. Evenimentul, organizat împreună cu Universitatea „La Sapienza” din Roma, a avut loc în perioada 10-11 noiembrie. O săptămână mai târziu, tot sub semnul celor 20 de ani de la schimbările din 1989, la Cinema Nuovo Olimpia din Roma s-a derulat, timp de trei zile, Festivalul filmului românesc care a inclus proiecții cu aceeași tematică: *Amintiri din Epoca de Aur*, regia: Cristian Mungiu *et al.*; *Război pe calea undelor*, regia: Alexandru Solomon; *Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii*, regia: Cătălin Mitulescu; *A fost*

sau n-a fost?, regia: Corneliu Porumboiu; *Hârtia va fi albastră*, regia: Radu Muntean.

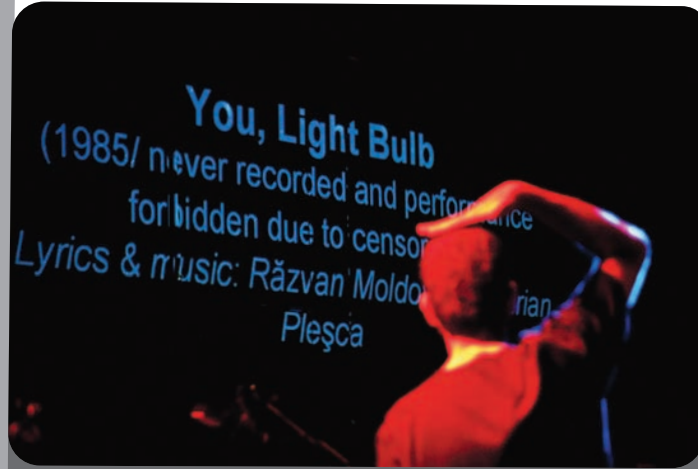
Săptămâna Filmului Românesc în Ungaria a fost organizată la Budapesta, în perioada 12-18 octombrie, și la Seghedin, între 26 și 31 noiembrie. Tema de anul acesta a fost „**Sens schimbat – anul 20**”. Au fost difuzate filme ale cineaștilor români Nicolae Mărgineanu, Radu Gabrea, Alexandru Solomon, Mircea Daneliuc, Stere Gulea, Gheorghe Preda, Radu Muntean, Andrei Gruzniczki, Corneliu Porumboiu, Radu Jude și Adrian Sitaru. Au fost selectate și două coproducții recente: *Katalin Varga*, în regia britanicului Peter Strickland, și *Cenușă și sânge*, debutul regizoral al actriței franceze Fanny Ardant. Au fost expuse, de asemenea, fotografii care surprind momente simbolice din 1989, ilustrând eliberarea României și a altor state din fostul bloc comunist. Seara de gală a fost dedicată filmului *Război pe calea undelor*, în regia lui Alexandru Solomon. Proiecția a fost precedată de o masă rotundă la care au participat Alina Sălcudeanu, reprezentant al Centrului Național al Cinematografiei, Ioana Toma, cercetător la Universitatea „Babeș-Boylai” din Cluj-Napoca și la Central European University Budapesta, precum și jurnaliștii: Emil Hurezeanu, N.C. Munteanu

și Liviu Tofan, alături de Kasza Laszlo, unul dintre cei mai cunoscuți redactori ai postului de radio Europa Liberă în limba maghiară.

European Union National Institutes for Culture

Majoritatea institutelor culturale românești din străinătate fac parte din rețeaua europeană a institutelor culturale naționale – European Union National Institutes for Culture. EUNIC este un parteneriat european al institutelor naționale de cultură care investesc în proiecte culturale transnaționale. În prezent, în cadrul EUNIC se regăsesc 30 de organizații din 25 de state membre ale Uniunii Europene. În funcție de scopurile și obiectivele sale, rețeaua funcționează pe două niveluri complementare: un prim nivel este format din președinții sau directorii generali ai fiecărei instituții naționale (heads), iar un al doilea nivel cuprinde filialele institutelor centrale (clusters), localizate în diferite orașe europene. Institutul Cultural Român este membru la nivel instituțional al rețelei EUNIC, din 2007. În același an, o mare parte a institutelor culturale românești din străinătate (Berlin, Bruxelles, Budapesta, Lisabona, Londra, New York, Stockholm, Varșovia, Viena) au aderat la rețeaua EUNIC. Horia-Roman Patapievic, președintele Institutului Cultural Român, a ocupat în 2009 poziția de vicepreședinte al acestui parteneriat instituțional, urmând ca, în 2010, să preia funcția de președinte al EUNIC.

Toate institutele românești din străinătate se implică activ în proiectele organizate de cluster-urile locale, iar unele fac parte chiar din conducerea acestora. Astfel, Gabriela Massaci, director al ICR Londra până în septembrie 2009, a deținut doi ani la rând președinția cluster-ului EUNIC Londra, iar Dan Mircea Duță, directorul ICR Praga, deține în prezent președinția EUNIC Praga. Andrei Țârnea, directorul Centrului Român de Informare de la Bruxelles, a preluat președinția EUNIC Bruxelles la jumătatea anului 2009, în timp ce Brîndușa Armanca, director

Timpuri Noi la „Revolutionary Voices” © Beowulf Sheehan

Expoziție din cadrul Săptămânii Filmului Românesc, Budapesta

al ICR Budapesta, a deținut un mandat funcția de vicepreședinte al EUNIC Budapesta.

În anul 2009, celor două decenii de democrație în Europa de Est le-au fost dedicate ample evenimente pe care institutele culturale românești le-au inițiat sau le-au completat din perspectivă românească.

La Londra, Institutul Cultural Român a participat la conferința intitulată „**Solidarity/Solidarities Children of Revolution, 1989-2009**” găzduită în luna iunie de Școala de Studii Slavone și Est-Europene din cadrul University College of London. Institutul Cultural Român de la Praga a inițiat proiectul „**Generation '89**”, proiect paneuropean care beneficiază și de finanțarea Uniunii Europene. Programat pentru perioada noiembrie 2009 – octombrie 2010, proiectul își propune să aniverseze căderea regimurilor comuniste din Europa răsăriteană, prin intermediul și cu participarea tinerilor născuți în 1989, în statele foste comuniste. Participanții la proiect sunt invitați la întâlniri simultane, de câte două zile, în orașe precum București, Bruxelles, Praga și Varșovia, pentru a redacta **Declarația „Generației '89”**, un manifest al celor născuți într-o Europă aflată la răscruce.

În mod simbolic, pe 9 noiembrie, la 20 de ani de la căderea Zidului Berlinului, a demarat seria de filme și dezbateri sub genericul „**Focus '89**”. Proiectul este realizat de cluster-ul EUNIC Bruxelles, sub coordonarea Centrului Român de Informare din capitala belgiană, împreună cu Comitetul Economic și Social al UE. Filmele au fost selectate de renumitul critic de film Louis Danvers, fiecare peliculă fiind prezentată de realizatorii săi.

Literatura a constituit, de asemenea, punctul de plecare a trei proiecte importante inițiate de clusterurile EUNIC Berlin, Londra, respectiv Varșovia, la care s-au asociat și institutele culturale românești.

Astfel, **forumul de literatură „Limbi mici, literaturi mari”** din cadrul Târgului de Carte de la Leipzig, are un format consolidat de-a lungul anilor, cu un stand propriu unde se desfășoară lecturi în tandem,

întâlniri – centrate în acest an pe problematica Balcanilor –, dialoguri informale ale autorilor cu diverși editori, traducători și profesioniști ai pieței editoriale. În perioada 12-14 martie, cu sprijinul ICR „Titu Maiorescu” Berlin, scriitorii Ion Manolescu și Dan Lungu au reprezentat România la acest important eveniment literar.

„**Noaptea Literaturii Europene**” este un proiect comun al mai multor cluster EUNIC. În cadrul său, ICR Londra l-a invitat pe Mircea Cărtărescu la British Library (13 mai) pentru o lectură din volumul *De ce iubim femeile*. Mircea Cărtărescu și actrița Anamaria Marinca s-au aflat alături de autori din Cehia, Italia, Franța, Ungaria și Polonia. La Praga, evenimentul a fost organizat în deschiderea Târgului internațional Lumea Cărții. „Noaptea Literaturii” s-a desfășurat în diferite locații din centrul istoric al orașului, găzduind lecturi publice din literaturile țărilor participante. În Sinagoga Maisel din Praga, la fiecare jumătate de oră, actorul Jiří Ornest a dat citire unui fragment din romanul *Întoarcerea huliganului* de Norman Manea, recent tradus în limba cehă de Jiří Našinec.

„**Seara traducătorilor**” este un alt program amplu al EUNIC Varșovia – lansat de Institutul Cultural Danez, cu sprijinul Institutului Cultural Român de la Varșovia – care prezintă lunar traduceri ale autorilor contemporani din țările participante.

Institutul Cultural Român de la Praga a inițiat tot sub egida EUNIC **prima ediție a festivalului New Waves. New Ways** (19-25 octombrie), care își propune să prezinte publicului ceh producții cinematografice mai puțin cunoscute, aducând astfel un suflu nou în cinematografia europeană. La prima ediție a festivalului au participat Slovenia, Estonia, Serbia, Letonia, Bulgaria, Lituania, Bosnia și Herțegovina, Croația și România.

EUNIC Stockholm, în colaborare cu Kulturhuset Stockholm, a prezentat, în aprilie 2009, „**REX – Recent Experimental Short Films**”, un program internațional de scurtmetraje europene. Majoritatea filmelor au fost

deja proiectate în cadrul festivalurilor internaționale de film, unele câștigând premii prestigioase precum Ursul de Aur sau César. Cu această ocazie a fost proiectat scurtmetrajul *O zi bună de plajă*, în regia lui Bogdan Mustăț, recompensat cu Ursul de Aur la Festivalul de film de la Berlin, în 2008.

Diplomație interculturală la Varșovia și Veneția

ICR a coordonat în acest an două campanii de diplomație interculturală în încercarea de a contribui la o mai bună cunoaștere a diferitelor comunități etnice, marcate de drame istorice comune ori implicate în transferuri culturale semnificative. Două astfel de campanii au fost organizate în 2009 de Institutul Cultural Român de la Varșovia și de Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția.

Expoziția „Mari polono-români” a fost prezentată în spațiu deschis la Cracovia, la Poznań, la Sopot, la Krynica și la Varșovia. Campania a reușit să pună în valoare câteva personalități culturale, politice, militare, medicale ale României, cu origini poloneze. Descendenți ai celor pe care vicisitudinile politice, economice, sociale de acasă i-au silit să părăsească Polonia, „marii polono-români” au transformat România nu doar într-un cămin temporar, ci chiar în patria lor, pe care au slujit-o cu talent și onoare. Personalitățile selectate au fost Henri Cihoski, general și ministru; Oleg Danovski, balerin și coregraf; Victor Dombrowski, general și primar general al Bucureștiului; Maria Lesiecka, curier al Armatei Naționale clandestine; Leonard Mociulschi, general, comandant al Vânătorilor de Munte; Ciprian Porumbescu, compozitor; Colea Răutu, actor; Teodor Rogalski, muzician; Octavian Smigelschi, pictor; Gustav Otremba, medic militar, fondator de stabilimente medicale; Andrei Ostap, sculptor. Chipurile acestor personalități, împreună cu un scurt text biografic, au fost expuse în Polonia cu sprijinul Dom Polski Suceava și al Muzeului Comunității Poloneze din Varșovia.

La Veneția, în perioada 1-30 iunie 2009, în debutul celei

de-a 53-a ediții a Bienalei de Artă, Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică a organizat campania vizuală „**Grandi Romeni a Venezia**” („**Mari români la Veneția**”), cu scopul de a atrage atenția asupra unor personalități culturale românești de renume internațional care au avut legătură cu Veneția și Italia, dar și pentru a contribui astfel la generarea unui interes pozitiv din partea italienilor, a venețienilor și a zecilor de mii de turiști din întreaga lume față de România. În locuri de maximă vizibilitate din Veneția au fost plasate afișe înfățișându-i pe Vasile Alecsandri, Corneliu Baba, Nicolae Iorga, Constantin Brâncuși, Regina Elisabeta a României (poeta Carmen Sylva), Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Gheorghe Petrașcu și George Enescu.

Proiectul s-a bucurat de patronajul Primăriei din Veneția, înscriindu-se în strategia pe anul 2009 a Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția, intitulată „Impronte culturali romene” („Ampronte culturale românești”).

Din expoziția „Mari polono-români”

Direcția Generală Institute Culturale Românești din Străinătate
Direcția Monitorizarea Programelor Institutelor Culturale Românești din Străinătate

Coordonatori proiect editorial: Irina Ionescu, Raluca Doroftei, Ovidiu Dajbog-Miron

Asistenți proiect editorial: Ioana Leca, Adrian Spîrchez, Angela Toader

Documentare: Valentina Andrei, Agripina Anghel, Raluca Cimpoiașu, Elena Coteș, Ecaterina Dimancea-Dumbrăveanu, Cătălina Giugariu, Elena Ignat, Ortansa Ispas, Georgiana Oprescu, Mădălina Tureatcă

Design grafic: Sorin Păun

Traducere: Alistair Ian Blyth (capitolele „Film“ și „Muzică“; texte experți capitolele „Artele spectacolului“, „Arte vizuale“ și „Piață editorială“); Daniela Oancea (introduceri; subcapitolele „Evenimente la ICR“ pentru „Artele spectacolului“, „Arte vizuale“ și „Piață editorială“); Brîndușa Ciugudean (subcapitolul „Evenimente la ICR“ pentru „Programe-cadru“).

Corector limba română: Ruxandra Mihăilă

Revizie limba engleză: Alistair Ian Blyth

Consultant: Dan Croitoru

Mulțumim colegilor de la institutele culturale românești din străinătate și din București pentru sprijinul acordat.